

KOKKOLAN KAUPUNKI
Keski-Pohjanmaan ympäristöterveydenhuolto
KARLEBY STAD
Mellersta Österbottens miljöhälsovård

KESKI-POHJANMAAN YMPÄRISTÖTERVEYDENHUOLLON VALVONTASUUNNITELMA VUOSILLE 2020–2024

SISÄLLYS

1	YLEINEN OSA	5
1.1	YMPÄRISTÖTERVEYDENHUOLTO	5
1.2.	VALVONNAN JÄRJESTÄMINEN KESKI-POHJANMAAN YMPÄRISTÖTERVEYDENHUOLLON YHTEISTOIMINTA- ALUEELLA	7
1.3.	VOIMAVARAT	8
1.4.	HENKILÖSTÖN KOULUTUS	9
1.5.	TIETOJÄRJESTELMÄT	9
1.6.	LAATUJÄRJESTELMÄ	10
1.7.	VALVONTAKOhteiden Riskinarviointi ja Tarkastustiheys	10
1.8.	NEUVONTA VALVONNASSA	10
1.9.	TARKASTUSAIKA	11
1.10.	HÄIRIÖTILANTEISIIN VARAUTUMINEN	11
1.11.	VALVONTASUUNNITELMAN TOIMEENPANO	12
1.12.	LABORATORIOPALVELUT JA ULKOPUOLISET ASIAN	12
1.13.	MAKSUT	13
1.14.	VIESTINTÄ	14
1.15.	VALVONTASUUNNITELMAN TOTEUTUMISEN ARVIOINTI	14
1.16.	RAPORTOINTI	15
2	ELINTARVIKEVALVONTASUUNNITELMA VUOSILLE 2020–2024 .	16
2.1	JOHDANTO	16
2.2	VOIMAVARAT	16
2.3	VALVONTAKOhteiden Hyväksymis- ja ilmoitusmenettely	16
2.4	OMAVALVONNAN VALVONTA.....	17
2.5	TARKASTUSTEN SISÄLLÖN MÄÄRITTELY	17
2.6	VAAROJEN TUNNISTAMINEN JA RISKITEKIJÖIDEN ARVIOINTI	19
2.7	SEURANTAOHJELMAT	19
2.8	ELINTARVIKEVALVONNAN TOTEUTTAMINEN VUONNA 2020.....	19
2.8.1	Suunnitelmallinen valvonta	19
2.8.2	Muu valvonta	20
2.9	NÄYTTEENOTTO JA NÄYTTEIDEN TUTKIMINEN.....	21
2.10	VALVONNASTA PERITTÄVÄT MAKSUT	21
3	TERVEYDENSUOJELUN VALVONTASUUNNITELMA VUOSILLE 2020–2024	23
3.1	JOHDANTO	23
3.2	VOIMAVARAT	23
3.3	TARKASTUSTEN SISÄLLÖN MÄÄRITTELY	23
3.3.1	Tarkastuksen tavoitteet	23
3.3.2	Suunnitelmallisen valvonnan kohteet.....	24
3.3.3	Tarkastusten tarkempi määrittely	24
3.4	TERVEYDENSUOJELUN VALVONNAN TOTEUTTAMINEN VUONNA 2020	24
3.4.1	Suunnitelmallinen valvonta	25
3.4.2	Muu valvonta	26
3.5	KUNNAN TOIMESTA TAPAHTUVA NÄYTTEENOTTO JA NÄYTTEIDEN TUTKIMINEN.....	27
3.5.1	Talousvesi	27
3.5.2	Uima-allasvesi	27
3.5.3	Uimarantavesi ja talviuintipaikat.....	28
3.5.4	Poikkeavat tulokset	28

4 TUPAKKA JA LÄÄKELAIN VALVONTASUUNNITELMA VUOSILLE 2020–2024	29
4.1 JOHDANTO	29
4.2 MYYNNIN LUVANVARAISUUS	29
4.3 VOIMAVARAT	30
4.4 TARKASTUSTEN SISÄLLÖN MÄÄRITTELY	30
4.4.1 Tarkastuksen tavoitteet	30
4.4.2 Tarkastuksen sisällön yleinen määrittely	30
4.4.3 Tupakan myyntipaikan tarkastus	30
4.4.4 Myynnin omavalvonta	31
4.4.5 Kevytsavukkeiden mainonta	31
4.4.6 Pakkauskoon rajoittaminen	31
4.4.7 Nikotiinivalmisteiden myyntilupa	32
4.4.8 Nikotiinivalmisteiden valvonta	32
4.5 TARKASTUKSEEN KESKIMÄÄRÄISESTI KÄYTETTÄVÄ AIKA	32
4.6 TUPAKKALAIN VALVONNAN TOTEUTTAMINEN VUONNA 2020	32
4.6.1 Suunnitelmallinen valvonta	32
4.6.2 Muu valvonta	33
4.7 KUNNAN TOIMESTA TAPAHTUVA NÄYTTEENOTTO JA NÄYTTEIDEN TUTKIMINEN	34
5 ELÄINLÄÄKINTÄHUOLLON VALVONTASUUNNITELMA 2020-2024	35
5.1 JOHDANTO	35
5.2 TOIMINTAYMPÄRISTÖ	36
5.2.1 Toimintaympäristö ja sen muutokset	36
5.3 RESURSSITARPEEN KARTOITUS, VOIMAVARAT JA VASTAANOTOT	36
5.3.1 Henkilökunnan pätevyyden ja osaamisen varmistaminen	38
5.3.2 Yksityinen palvelutarjonta	38
5.4 TIETOJÄRJESTELMÄT	39
5.5 YHTEISTYÖ JA VIESTINTÄ	39
5.6 MAKSUT	40
5.7 ELÄINLÄÄKINTÄHUOLLON VALVONNAN TOIMEENPANO	41
5.7.1 Eläinten terveyden valvonta	41
Zoonosien valvonta	43
Muu tautiseuranta	44
Eläimistä saatavat sivutuotteet	45
<i>Eläinten merkitseminen, rekisteröinti ja tuonti kolmansista maista</i>	46
5.7.2 Eläinten hyvinvoinnin valvonta	47
5.7.3 Eläinten lääkitsemisen valvonta	47
5.7.4 Tukivalvonta	48
5.7.5 Tarkastukset	48
5.8 ELÄINLÄÄKÄRIPALVELUJEN TOIMEENPANO	48
5.8.1 Valtakunnalliset suositukset eläinlääkäripalvelun järjestämisestä	48
5.8.2 Eläinlääkäripalvelujen kehitys	53
5.9 OHJAUS	54
5.9.1 Suunnitelmien arviointi ja toteutumisen valvonta	54
5.10 LAATU	54
5.11 SEURANTA JA RAPORTOINTI	55
Annettujen määräysten ja kieltojen noudattamisen valvonta	55

Liite 1	Henkilövoimavarat valvonnassa vuonna 2019
Liite 2	Riskinarviointi ja tarvittava työpanos, elintarvikevalvonta
Liite 3	Riskinarviointi ja tarvittava työpanos, terveydensuojelun valvonta
Liite 4	Riskinarviointi ja tarvittava työpanos, tupakka- ja lääkelain mukainen valvonta
Liite 5	Terveysvalvonnan näytteenottosuunnitelma vuodelle 2019
Liite 6	Eläinlääkintähuollon suunnitelmalliset tarkastukset/näytteenotot 2019
Liite 7	Henkilövoimavarat eläinlääkintähuollossa 2019
Liite 8	Eläinlääkintähuollon resurssitarvekartoituslomake
Liite 9	Henkilöstön koulutussuunnitelma

KESKEINEN LAINSÄÄDÄNTÖ

Eläinlääkintähuoltolaki (765/2009)

Eläinsuojelulaki (247/1996)

Eläintautilaki (441/2013)

Hallintolaki (434/2003)

Julkisuuslaki (621/1999)

Kuntalaki (410/2015)

Terveysuojelulaki (763/1994)

Tupakkalaki (549/2016)

Laki ympäristöterveydenhuollon yhteistoiminta-alueista (410/2009)

Virallista valvontaa koskeva asetus (Euroopan parlamentin ja neuvoston asetus 2017/625)

LYHENTEET

EHO	Eläinlääkintähuollon valtakunnallinen ohjelma
HACCP	Hazard Analysis, Critical Control Points = vaarojen arviointi ja kriittiset hallintapisteen
htv	Henkilötyövuosi = 220 henkilötyöpäivää
htpv	Henkilötyöpäivä = 7,5 tuntia
LSSAVI	Länsi- ja Sisä-Suomen aluehallintovirasto
MMM	Maa- ja metsätalousministeriö
STM	Sosiaali- ja terveysministeriö
THL	Terveyden ja Hyvinvoinnin laitos
TSE	Tarttuva spongiforminen enkefalopatia
VASU	Elintarvikeketjun monivuotinen kansallinen valvontasuunnitelma
VATI	Ympäristöterveydenhuollon keskitetty toiminnanohjaus ja tiedonhallintajärjestelmä
Valvira	Sosiaali- ja terveysalan lupa- ja valvontavirasto
VYHA	Ympäristöterveydenhuollon valvontayksikkötietojen hallintajärjestelmä

1 YLEINEN OSA

1.1 YMPÄRISTÖTERVEYDENHUOLTO

Tekijät

Valvontasuunnitelman laatimisesta ja päivityksestä vastaa terveysturvallisuuden johtaja Andréas Smeds, puh. 040 4892 029. Ympäristöterveydenhuollon viranhaltijat osallistuvat valvontasuunnitelman päivitykseen. Valvontasuunnitelman päivitys hyväksytetään ympäristöterveyslautakunnassa ennen seuraavaa toimintavuotta, mikäli valvontasuunnitelmaan on tullut olennaiset muutokset.

Valvontasuunnitelma sisältää yleisen osan ja toimialakohtaiset valvontaohjelmat.

Ympäristöterveydenhuollon lainsäädäntö ei edellytä toimijoiden kuulemista valvontasuunnitelmasta, mutta hallintolain 41 §:n mukaisesti on toimijoille varattava vaikuttamismahdollisuuksia. Asian vireilläolosta ja vaikuttamismahdollisuuksien käyttämisestä on ilmoitettu Kokkolan kaupungin verkkosivuilla 8.11.2019.

1.1.1. Johdanto

Kunnan on järjestettävä ympäristöterveydenhuollon palvelut alueellaan sen mukaan, mitä ympäristöterveydenhuollon yhteistoiminta-alueesta annetussa laissa (410/2009) säädetään.

Ympäristöterveydenhuollosta säädetään terveydensuojelulaissa (763/1994), elintarvikelaissa (23/2006), tupakkalaissa (549/2016) ja eläinlääkintähuoltolaissa (765/2009). Lisäksi kunnan ympäristöterveydenhuollon viranhaltijoiden virkatehtäviä sisältyy myös seuraaviin lakeihin: eläintautilaki (441/2013), eläinsuojelulaki (247/1996) ja lääkelaki (395/1987).

Ympäristöterveydenhuollon lakien tavoitteena on edistää ja valvoa elinympäristön ja yksilön terveyttä sekä eläinten terveyttä ja hyvinvointia.

Valvontasuunnitelman säädösperusta:

Elintarvikelaki (23/2006) 48 §
Eläinlääkintähuoltolaki (765/2009) 10 §
Tupakkalaki (549/2016) 84 §
Terveysturvallisuuslaki (763/1994) 6 §

Kunnan valvontasuunnitelmassa on otettava huomioon valtakunnallinen ympäristöterveydenhuollon valvontaohjelma.

Ympäristöterveydenhuollon toimialat on jaettu kahden ministeriöiden kesken:

MMM	Elintarvikevalvonta ja eläinlääkintähuolto
STM	Terveysturvallisuusvalvonta ja tupakkavalvonta

1.1.2. Ympäristöterveydenhuollon valvontavastuun jako

Päävastuu ympäristöterveydenhuollon valvonnasta on kunnilla. Aluehallintovirastot ja keskusvirastot (Ruokavirasto ja Valvira) suorittavat myös valvontaa, mutta niiden päätehtävä on muiden ympäristöterveydenhuollon viranomaisten ohjaus. Ruokavirasto ja Valvira laativat yhdessä ympäristöterveydenhuollon valtakunnallisen valvontaohjelman valvontatoiminnan yhdenmukaistamiseksi.

1.1.3. Valvonnan tavoite

Valvonnan tavoitteena on varmistaa ympäristöterveydenhuollon lakien noudattaminen toiminnanharjoittajia ja kuluttajia neuvomalla ja ohjaamalla, tekemällä tarkastuksia, ottamalla näytteitä, käyttämällä hallinnollisia pakkokeinoja, antamalla lausuntoja ja varautumalla erityistilanteisiin. Viralliseen valvontaan käytettäviä valvontamenetelmiä ja -tekniikoita ovat esimerkiksi omavalvontajärjestelmän arviointi, tarkastustoiminta, seuranta, henkilöstön haastattelut, toimijan mittaustulosten arviointi sekä todentaminen viranomaisen omien laitteiden avulla. Epäkohtien korjaamisesta ja aikataulusta sovietaan toimijan kanssa ja valvontakirjanpitoon merkitään, kun toimija on toteuttanut korjaukset. Valvontaviranomaisen on seurattava, että toimija myös poistaa epäkohdat. Tarvittaessa valvontaviranomainen ryhtyy hallinnollisiin pakkokeinoihin epäkohtien korjaamiseksi.

Valvonta on oltava suunnitelmallista, riittävin voimavaroin ja oikein kohdennettua, tehokasta sekä eri toimijoita tasapuolisesti ja oikeudenmukaisesti kohtelevaa. Valvonnan tulee perustua dokumentoituihin valvontamenettelyihin (laatujärjestelmä) ja olla myös muulla tavoin hyvää hallintoa koskevien vaatimusten mukaista.

1.1.4. Valtakunnallinen valvontaohjelma

Ympäristöterveydenhuollon yhteisen valvontaohjelman tavoitteena on kehittää ja yhdenmukaistaa keskusvirastojen ohjausta kunnalle ja muille valvontaviranomaisille sekä lisätä ympäristöterveydenhuollon lakien edellyttämän valvonnan suunnitelmallisuutta, vaikuttavuutta ja laatua ohjaamalla viranomaisia valvontasuunnitelman laatimisessa, valvonnan järjestämisessä ja toteutuksessa. Tavoitteena on yhtenäistää valvontakäytäntöjä koko maassa.

Valvontaohjelmilla ohjataan viranomaisia laatimaan valvontasuunnitelmia, joissa otetaan huomioon hallitusohjelman sekä ministeriöiden ja keskusviranomaisten asettamat ympäristöterveydenhuoltoa koskevat linjaukset, strategiset tavoitteet ja valvonnan toimeenpanon tärkeysjärjestykset. Lisäksi keskusviranomaiset koordinoivat projektien, hankkeiden ja painopisteiden suunnittelua.

Ohjelmakauden 2020-2024 teemana on yhdenmukainen valvonta ja yhteistyö. Teeman liittyen on valtakunnallisesti asetettu seuraavia tavoitteita:

- arviointi- ja ohjauskäynnit
- viranomaisyhteistyö
- yhteistyö toimijoiden kanssa
- varautuminen

Ruokavirasto vastaa elintarvikevalvonta- ja eläinlääkintähuollon ohjelmasta ja Valvira terveydensuojelun ja tupakkalain valvontaohjelmista.

1.1.5. Kunnallinen valvontasuunnitelma

Kunnan ympäristöterveydenhuollon valvontasuunnitelma, joka sisältää toimialakohtaiset suunnitelmat, hyväksytään kunnan ympäristöterveydenhuollosta vastaavassa monijäsenisessä toimielimessä. Myös mahdolliset valvontasuunnitelman olennaiset muutokset viedään monijäsenisen toimielimen käsiteltäväksi. Mikäli valvontasuunnitelmaan ei tule olennaisia muutoksia, riittää suunnitelman vieminen tiedoksi toimielimelle.

Valvontasuunnitelman tulee perustua valvontakohteiden kartoitukseen, niiden riskiluokitukseen ja lainsäädännön asettamiin vaatimuksiin. Voimavarojen turvaamiseksi valvontaviranomaisen on perittävä maksu hyväksytyyn valvontasuunnitelman mukaisista valvontatoimista. Maksuista saadut tulot tulee käyttää ympäristöterveydenhuollon toimeenpanon kehittämiseen kunnassa. Valvontasuunnitelmalla varmistetaan valvonnan kattavuus eri ympäristöterveydenhuollon toimialoilla.

Kunnan ympäristöterveydenhuollon valvontasuunnitelmassa on esitettävä valvonnan painopistealueet ja otettava huomioon sekä ympäristöterveydenhuollon yhteinen valvontaohjelma että toimialakohtaiset valvontaohjelmat ja niihin sisältyvät painopistealueet paikallisten tarpeiden mukaisesti. Eläinlääkintähuoltolain osalta kuntien on otettava lisäksi huomioon alueellinen suunnitelma.

Suunnitelmassa tulee olla varaus yllättäen ilmenevien valvonta-asioiden hoitamiseksi. Tällaisia ovat esimerkiksi terveysvaaratilanteiden, epidemiaselvitysten tai ruokamyrkytysten aiheuttamat toimenpiteet. Lisäksi on varauduttava sellaisten valvontatehtävien hoitamiseen, joita ei voida ennalta suunnitella, kuten uusien huoneistojen hyväksyntä, asumisterveyteen liittyvät tarkastukset ja mittaukset, asiakkaiden valitukset sekä niihin liittyvät selvitykset ja valvontatoimet. Keskushallinto suosittelee, että valvontasuunnitelmaan sisällytetään myös muita valvonnan kannalta oleellisia asioita, kuten voimavarojen suunnittelu, asiantuntijana, neuvojana ja ohjaajana toimiminen, toiminnan suunnittelu ja kehittäminen, viestintä, tiedotus ja raportointitehtävät.

1.2. VALVONNAN JÄRJESTÄMINEN KESKI-POHJANMAAN YMPÄRISTÖTERVEYDENHUOLLON YHTEISTOIMINTA-ALUEELLA

Laki ympäristöterveydenhuollon yhteistoiminta-alueesta (410/2009) tuli voimaan 15.6.2009. Lain mukaan yhteistoiminta-alueella ympäristöterveydenhuollon järjestämisestä vastaa yksi toimielin, jolla on oltava käytettävissään vähintään 10 henkilötyövuotta vastaavat henkilöresurssit.

Vuoden 2010 alusta on muodostettu Keski-Pohjanmaan ympäristöterveydenhuollon yhteistoiminta-alue, johon kuuluvat **Kokkolan ja Kannuksen kaupungit** sekä **Kaustisen, Halsuan, Vetelin, Perhon, Toholammin, Kruunupyyn ja Lestijärven kunnat**. Kokkolan kaupunki toimii yhteistoiminta-alueen isäntäkuntana.

Keski-Pohjanmaan ympäristöterveydenhuollon valvontasuunnitelmassa on otettu huomioon sekä ympäristöterveydenhuollon yhteinen valtakunnallinen valvontaohjelma että Ruokaviraston ja Valviran laatimat toimialakohtaiset valvontaohjelmat ja niihin sisältyvät painopistealueet. **Tavoitteena on, että valvontatyö on hyvin suunniteltua, tehokasta, kattavaa, tasapuolista ja oikein kohdennettua.** Suunnitelma perustuu valvontakohteiden kartoitukseen, riskiluokitukseen ja lainsäädännön asettamiin vaatimuksiin, ja sen avulla edistetään valvonnan suunnitelmallisuutta ja laadukkuutta.

Ympäristöterveydenhuollon valvontasuunnitelma sisältää elintarvike-, terveydensuojelun, tupakkalain ja eläinlääkintähuollon valvontasuunnitelmat. Valvontasuunnitelman lisäksi on laadittu kohdekohtaiset tarkemmat työsuunnitelmat, sekä henkilökohtaiset työsuunnitelmat.

Ympäristöterveydenhuollon valvontasuunnitelma 2020–2024 käsitellään Keski-Pohjanmaan ympäristöterveyslautakunnassa 11.12.2019. Käsitelyn jälkeen valvontasuunnitelma saatetaan tiedoksi Länsi- ja Sisä-Suomen aluehallintovirastolle liittämällä valvontasuunnitelma VYHA:an joulukuun 2019 loppuun mennessä.

Ohjelmakauden 2020-2024 teema: Yhdenmukainen valvonta ja yhteistyö:

Viranomaisyhteistyö

Hallintolain (10 §) mukaan viranomaisten on autettava toisiaan sekä pyrittävä edistämään viranomaisten välistä yhteistyötä. Ympäristöterveydenhuollon tehtävät edellyttävät jatkuvaa vuoropuhelua ja yhteistyötä eri viranomaisten (mm. rakennusvalvonta, terveydenhuolto, ympäristönsuojelu, työsuojelu, pelastuslaitos, verohallinto, poliisi, maankäyttö, ELY-keskus) kesken. Yhteistyö käsittää yhteiset tarkastukset, neuvottelut, yhteiset palaverit, virka-apupyynnöt ja lausunnot. Ympäristöterveydenhuolto on aktiivinen toimija sujuvan yhteistyön rakentamisessa.

Yhteistyötä tehdään niin varautumisen kuin toimijoiden valvonnan (luvat, ilmoitukset ja muu valvonta) yhteydessä. Yhteistyötä on tarpeen edelleen kehittää myös valvontayksiköiden välillä.

Yhteistyö toimijoiden kanssa

Ympäristöterveydenhuollon lakien noudattaminen edellyttää toimijoilta paljon osaamista. Viranomaisten on neuvottava, ohjattava ja ohjeistettava toimijoita mm. lainsäädäntöön ja sen tulkintaan liittyvissä asioissa. Neuvonnasta ja neuvonnan tavoitteista on tarkemmin kuvailtu kappaleessa 1.8.

On suotavaa antaa toimijoille vaikuttamismahdollisuuksia silloin kuin se on mahdollista. Ympäristöterveydenhuolto on mukana facebookissa ja Kokkolan nettisivuilla on järjestelmä palautteiden antamiselle (Trimble). Tiedotteita ja ennakkotietoa valvonnasta annetaan aktiivisesti tiedotusvälineille ja valvontakohteille. Yhteistyö pyritään edistämään osallistumalla yhteistyöpalavereihin ja pitämällä luennot toimijoille.

Keskeiseksi tavoitteeksi on asetettu asiakkaiden kuunteleminen ja vuorovaikutteisen asiakaskokemuksen parantaminen. Toiminta kehitetään palautteiden ja tilastojen perusteella.

Häiriötilanteisiin varautuminen

Viranomaisen on vahvistettava yhteistyötä niiden toimijoiden kanssa, joilla on velvollisuus varautua ympäristöterveydenhuollon häiriötilanteisiin (EL 46 §, EtL 43 §, TsL 8 §). Häiriötilanteisiin varautuminen on esitetty kappaleessa 1.10.

1.3. VOIMAVARAT

Kunnan valvontasuunnitelma laaditaan kunnan valvontakohteiden valvontatarpeen mukaisesti eikä valvontaresurssien mukaisesti.

Suunnitelmalliseen valvontaan voidaan suunnata resursseja noin 36 % terveysvalvonnan kokonaisresursseista. Eläinlääkintähuollon valvonnassa suunnitelmallisen osuus on pienempi.

Suurin osa terveydensuojelun kokonaistyöpanoksesta menee akuuttiin valvontatyöhön, jota ei voi etukäteen suunnitella. Suunnitelmallisen valvonnan resurssivaje on sitä suurempi, mitä enemmän

tulee akuutteja tehtäviä. Ympäristöterveydenhuolto pyrkii myös olla aktiivisena vaikuttajana eri suunnitelmissa ja hankkeissa.

Henkilövoimavarat on esitetty liitteessä 1.

Riskinarviointi ja tarvittava työpanos on esitetty liitteessä 2-4.

1.4. HENKILÖSTÖN KOULUTUS

Valvontahenkilöstön ammattitaidon ylläpitämiseksi ja kehittämiseksi on laadittu koulutussuunnitelma (liite 9). Henkilöstö osallistuu työtehtävien edellyttämiin koulutuksiin. Ruokaviraston, Valviran, AVI:n, Kuntaliiton ja muiden toimijoiden tarjoamat koulutustilaisuudet otetaan huomioon.

Viranhaltijat osallistuvat aktiivisesti sekä koko ympäristöterveydenhuoltoa koskeviin koulutuksiin että erityisosaamisalueiden mukaisiin koulutuksiin. Koulutukseen osallistuvat viranhaltijat antavat palautetta saamastaan koulutuksesta terveystalouden palaverissa ja koulutusmateriaali kerätään yhteisellä verkkoalueella (J-asema) kaikkien luettavaksi. Henkilöstön koulutuksesta pidetään seuranta.

Talousarvioon varataan riittävästi määrärahaa koulutusta varten.

1.5. TIETOJÄRJESTELMÄT

Ympäristöterveydenhuollon keskitetty toiminnanohjaus ja tiedonhallintajärjestelmä – VATI

Ympäristöterveydenhuollon keskitetty toiminnanohjaus ja tiedonhallintajärjestelmä VATI on otettu käyttöön vuoden 2019 alussa. VATI on tietovarasto ja käyttöliittymä, joka kattaa ympäristöterveydenhuoltoon kuuluvat terveydensuojelu-, elintarvike- ja tupakkalain mukaiset tehtävät. VATIn reaaliaikainen käyttöliittymä hyödyntää valvonnan riskiperusteisuuden vaatimusta sekä toimii päivittäisen valvontatyön työkaluna. VATI:ssa hallinnoidaan mm. valvontakohteita, -toimenpiteitä ja -suunnitelmia sekä tehdään näihin liittyvää seuranta, raportointia ja kehittämistä.

Uuden tietojärjestelmän käyttöönotossa on varauduttava siihen, että tietojärjestelmätyö vaikuttaa valvontayksiköiden toimintaan valvontaohjelmakauden aikana. VATI on valvonnan kannalta olennaisen tärkeä työväline ja sen kehittämistyötä jatketaan yhä valvontaohjelmakauden aikana. Tietojärjestelmä vaikuttaa merkittävästi valvontaviranomaisten toimintaympäristöön, sillä mahdolliset vikatilanteet ja kehittämistyö voivat viedä aikaa lainsäädännön toimeenpanolta ja valvonnalta. Tämä tulee valvontasuunnitelmia arvioivien viranomaisten asianmukaisesti huomioida valvontasuunnitelmien toteutumista arvioidessaan.

Vatin kehityksen varten valtion rahoittama YTVK-hanke on käynnistymässä. Hankkeessa selvitetään mm. eläinsuojeluvalvonnan liittyminen Vatiin ja sähköinen asiointi. Tavoitteena on myös kohde ja valvontatietiedon parempi hyödyntäminen sekä riskiluokituksen edelleen kehittäminen.

Ympäristöterveydenhuollon valvontayksikkötietojen hallintajärjestelmä – VYHA

VYHAn avulla hallinnoidaan ympäristöterveydenhuollon valvontayksikkötietoja. Järjestelmää käytetään valvontaa ja valvontayksikköä koskevien tietojen keräämiseen. Näitä ovat mm. henkilöresurssit, valvontasuunnitelma ja sen toteuman sanallinen arviointi. VYHA-järjestelmää kehitetään kattamaan myös arviointi- ja ohjauskäyntien dokumentointia ja raportointia.

Kuntien on pidettävä tiedot ajan tasalla ja edistettävä omaa raportointiaan, jotta kunnissa voidaan osoittaa oman toiminnan vaikuttavuutta, riskiperusteisuutta ja tuloksellisuutta.

Digia -tietojärjestelmän Lims-tarkastajaohjelma

Käytetään toistaiseksi eläinsuojelu-, sivutuote- ja eläintautivalvonnan kohde- ja toimenpiderekisterinä.

1.6. LAATUJÄRJESTELMÄ

Elintarvikelaissa on erikseen säädetty, että viranomaisella tulee olla valvontatoimintaansa sopiva laatujärjestelmä.

Ympäristöterveydenhuollon valvontaviranomaisen tulisi laatia laatujärjestelmä tai vastaava asiakirja. Laatujärjestelmä on organisaation itsensä laatima asiakirja, jossa on kuvattu ko. organisaatiossa sovitut toimintatavat sen varmistamiseksi, että työt tehdään yhdenmukaisesti, laadukkaasti ja vaikuttavasti. Toimiva laatujärjestelmä myös tehostaa toimintaa.

Keski-Pohjanmaan ympäristöterveydenhuollon laatujärjestelmä on hyväksytty ympäristöterveyslautakunnan päätöksellä 11.2.2015 § 9 ja päivitetään vuosittain.

1.7. VALVONTAKOHTEIDEN RISKINARVIOINTI JA TARKASTUSTIHEYS

Valvontakohteiden tarkastustiheys perustuu valvonnasta vastuussa olevan tarkastajan omaan kokemukseen perustuvaan kohdekohtaiseen riskinarviointiin sekä keskusviranomaisten valtakunnallisessa valvontaohjelmassa vuosille 2020–2024 annettuihin ohjeisiin tarkastustiheyden ja tarkastukseen käytettävän ajan määrittämiseksi.

Viranhaltijat ovat määritelleet kohdekohtaiseen riskinarviointiin (riskiluvut) perustuen eri valvontakohtetyypeille vuosittaisen tarkastuskäyntien määrän.

Riskinarvioinnissa merkittävänä tekijöinä on otettu huomioon:

- toiminnanharjoittajan asiantuntemus ja toimintatavat (omavalvonta tai käyttötarkkailu, aiemmat ongelmat, yleinen asennoituminen jne.)
- huoneiston tai tilan olosuhteet, rakenteet ja kalusto (varustelutaso, rakenteiden kunto jne.)
- altistavan tekijän vaarallisuus (taudinaiheuttaja, myrkyllisyys)
- altistuvien ihmisten määrä ja käyttäjäryhmät (lapset, nuoret, vammaiset, sairaat)
- altistuksen kesto ja / tai toistuvuus (vakituinen ja tilapäinen oleskelu).

Liitteessä 2-4 olevissa taulukoissa on esitetty yhteistoiminta-alueella olevien valvontakohteiden lukumäärät, tarkastuksien lukumäärät ja tarkastuksiin tarvittava aika keskusviranomaisten kriteerien mukaan.

1.8. NEUVONTA VALVONNASSA

Neuvonnan antamisen velvoitteet on nostettu esille elintarvike- ja eläinsuojelulaissa. Neuvonta on myös keskeinen osa terveydensuojelu-, tupakka-, eläintauti- ja sivutuotevalvonnasta.

Vahvistaakseen viranomaisten ja toimijoiden välistä yhteistyötä sekä muokatakseen

valvontakulttuuria perinteisestä valvontatyöstä asiakasohjautuvampaan suuntaa Ruokavirasto on käynnistänyt toimintatapansa uudistamisen ”Valvojasta valmentajaksi” -ajattelutavan mukaiseksi.

Keski-Pohjanmaan ympäristöterveydenhuolto edistää viranomaisten ja toimijoiden välistä yhteistyötä seuraavilla tavoitteilla:

- viranomaisen kohtelee asiakkaitaan kohteliaasti ja tasapuolisesti. Kerrotaan keitä ollaan, millä asioilla ollaan ja mitä tällä kertaa tehdään ja miksi.
- epäkohdat nostetaan selvästi esille tarkastuksen yhteydessä ja keskustellaan siitä miksi ne on olennaista saada kuntoon ja kuinka ne poistetaan. Lainsäädäntöä pyritään tulkitsemaan kohteen eduksi jos on mahdollista, ei kuitenkaan siten, että elintarviketurvallisuus vaarantuu tai terveyshaitta jää poistamatta.
- valmennuksella pyritään tukemaan asiakasta lainsäädännön puitteissa. Valmentaja käyttää asiantuntemustaan elinkeinon eduksi silloin kun se on mahdollista.
- kun toiminta on hyvää, kehuaan.
- asiakkaan asioita ja huolia kuunnellaan ja huomioidaan jos on mahdollista.

Laadukas ja vaikuttava valvonta edistää toimijoiden uskottavuutta, tuotteiden laatua ja on vienti-
valtti.

1.9. TARKASTUSAIKA

Tarkastukseen keskimääräisesti käytettävän ajan määrittelyssä on otettu huomioon tarkastuksen suunnittelu- ja valmistelutyöt, tarkastukseen kuluva aika sekä tarkastuskertomuksen laatiminen, kirjaukset ja muut jälkityöt. Lisäksi resurssien suunnittelussa tulee ottaa huomioon myös matkaan kuuluva aika. Matka-aikaa ei kuitenkaan kirjata mukaan tarkastukseen käytettävään aikaan.

Tarkastukseen käytettävän ajan arvioinnissa on käytetty apuna valtakunnallisessa valvontaohjelmassa annettuja ohjeellisia aikoja, joita on tarvittaessa muutettu paikalliseen riskinarviointiin ja kokemukseen perustuen. Valvontakohtetyyppien tarkastukseen käytettävä aika on esitetty liitteissä 2-4.

1.10. HÄIRIÖTILANTEISIIN VARAUTUMINEN

Ympäristöterveydenhuollon lainsäädännössä (EL 46 § ja TsL 8 §) veloitetaan viranomaisia ja toimijoita laatimaan suunnitelma varautumisesta häiriötilanteisiin.

Ympäristöterveydenhuolto on valmistauduttava ottamaan käyttöön tarvittavat valmius- ja varovaisuustoimenpiteet tarkoituksenaan ennaltaehkäistä, selvittää ja poistaa terveyshaittoja suuronnettomuuksien ja vastaavien tilanteiden yhteydessä (häiriötilanteet). Tavoitteena on erityisesti tilanteista johtuvien haittojen ja vahinkojen ennaltaehkäiseminen ja toimien turvaaminen kaikissa oloissa.

Keski-Pohjanmaan ympäristöterveyslautakunta on hyväksynyt ympäristöterveydenhuollon häiriötilannesuunnitelma (YTLTK 7.12.2016 § 64). Häiriötilannesuunnitelman on tarkoitus päivittää vuoden 2020 aikana, mm. käyttäen hyödyksi kuntien ja maakuntien jatkuvuudenhallintaan ja varautumiseen yhtenäiset perusteet sekä työkalut (KUJA jatkuvuudenhallintaprojektit).

Kunnan elintarvikevalvontaviranomaisen ja terveydensuojeluviranomaisen on ennalta varauduttava elintarvikkeiden ja veden välityksellä leviäviin epidemioihin ja sovittava niitä koskevan selvitystyön

järjestämisestä. Sosiaali- ja terveysministeriön asetuksen mukaisesti yhteistoiminta-alueella on nimetty epidemiaselvitystyöryhmä, jonka tehtävänä on elintarvike- ja vesiepidemioiden selvittäminen.

Valvontayksikön on varmistettava eläinlääkintähuollon toimivuus eri häiriötilanteissa. Vaikka vastustettaviin eläintauteihin varautumisessa päävastuu on Ruokavirastolla ja aluehallintovirastoilla, on valvontayksiköiden huomioitava omassa varautumisessaan näihin tehtäviin kuuluvat kunnaneläinlääkärin velvoitteet.

Keski-Pohjanmaan ympäristöterveydenhuolto on varautunut talousarviossaan elintarvike- ja vesiepidemioiden sekä muiden vaaratilanteiden selvitystyöstä mahdollisesti aiheutuviin kustannuksiin.

1.11. VALVONTASUUNNITELMAN TOIMEENPANO

Resurssien niukkuudesta johtuen valvontaa kohdennetaan paikalliseen riskinarviointiin ja valtakunnalliseen valvontaohjelmaan perustuen tietyille painopistealueille ottaen huomioon kohteiden riskiluvut. Tarkastajat suunnittelevat painopistealueille valvontasuunnitelmien mukaisesti toteutettavia maksullisia tarkastuksia ja näytteiden ottoa. Lisäksi terveysvalvonnassa tehdään tarvittaessa näytteenottoprojekteja, jotka ovat toiminnanharjoittajille maksuttomia (viranomaisvalvontaa). Projekteista laaditaan yhteenvedot myös tiedotusvälineille. Näin tehdään valvontaa ja valvonnan tuloksena saatua tietoa tunnetuksi kuntalaisille, päättäjille ja toimijoille.

Tarkastusmäärät eri kohteisiin 2020 on esitetty liitteessä 2-4.

1.12. LABORATORIOPALVELUT JA ULKOPUOLISET ASIAANTUNTIJAT

Laboratoriopalvelut

Viranomaisnäytteiden tutkimukset sekä tutkimukset, joiden tekemisestä on säädetty lainsäädännössä, teetetään elintarvikelain 37 §:n mukaisissa laboratorioissa. Laboratorion on oltava Ruokaviraston hyväksymä akkreditoitu laboratorio, joka täyttää kansainvälisen standardin SFS-EN ISO/IEC 17025 vaatimukset. Keskeisimmät menetelmät, joita laboratorio käyttää elintarvikelain nojalla tehtäviin viranomaistutkimuksiin, on oltava akkreditoitu (FINAS-akkreditointipalvelun toimesta). Lisäksi menetelmät, joita laboratorio käyttää sellaisten muuttujien tutkimisessa, joille on terveydensuojelulain nojalla säädetty enimmäis- tai vähimmäismäärä taikka muu numeerinen arvo, on oltava akkreditoitu. Vesinäytteet on tutkittava arvioidulla tai akkreditoidulla menetelmällä.

Laboratoriopalvelut koskien ympäristöterveydenhuollon viranomaisnäytteiden tutkimuksia terveydensuojelulain nojalla on kilpailutettu. KVVY Oy hoitaa terveydensuojelulain mukaisten näytteiden ottamisista ja analysoinnista vuonna 2020. Näytteenotto- ja laboratoriopalvelut kilpailutetaan uudelleen vuosille 2021-2024.

Erityisistä syistä voidaan myös sopimuksen ulkopuolella ostaa laboratoriopalvelut muista laboratorioista, esim. Työterveyslaitokselta, Terveiden ja hyvinvoinnin laitokselta, Ruokavirastolta, VTT:ltä tai Säteilyturvakeskukselta.

Sopimusehtoihin kuuluu laboratoriopalvelujen saatavuus myös iltaisin ja viikonloppuisin häiriötilanteiden varalta.

Ulkopuoliset asiantuntijat

Elintarvikelaissa (36 §) ja terveydensuojelulaissa (49 §) säädetään, että valvontaviranomainen voi käyttää ulkopuolisia asiantuntijoita valvontaan liittyvissä tehtävissä.

Ulkopuolisia asiantuntijoita käytetään talous- ja uimavesinäytteiden näytteenotossa. Näytteenottajalla tulee olla tarvittava asiantuntemus ja pätevyys. Todistus pätevyydestä on esitettävä (erikoistumiskoulutus osa-alueelta talous- ja uimavesi).

Sisäilman laatuongelmiin liittyviä tutkimuksia ei ole ulkoistettu. Käytännössä sisäilmaongelmiin liittyvät asiakkaat käyttävät paljon ulkopuolista asiantuntija-apua. Terveysvalvonta suosittelee asiakkailleen, että käyttävät ensisijaisesti asiantuntijoita, joilla on VTT-henkilösertifikaatti kyseiseen tehtävään (esim. sertifioidut rakenteiden kosteuden mittaajat, sertifioidut rakennusterveysasiantuntijat ym.).

VTT Expert Services Oy ylläpitää henkilösertifiointia (http://www.vttexpertservices.fi/service/certification/valid_certifications.jsp), joka varmentaa, että henkilö osaa harjoittaa ilmoittamaansa toimintaa.

1.13. MAKSUT

Terveysvalvonta perii toiminnanharjoittajalta Keski-Pohjanmaan ympäristöterveyslautakunnan 11.10.2018 § 49 hyväksymän taksan mukaisen maksun:

1. Valvontasuunnitelmaan sisältyvistä tarkastuksista, näytteenotosta ja tutkimuksista.
2. Valvontasuunnitelmaan sisältyvän tarkastuksen perusteella annettujen määräysten valvonnasta, kun määräysten antaminen perustuu säännösten noudattamatta jättämiseen.
3. Lainsäädännössä maksullisiksi määriteltujen hakemusten ja ilmoitusten käsittelystä tai muusta toiminnasta, josta lainsäädännön perusteella on perittävä maksu.

Maksut peritään kunnan hyväksymän taksan mukaisesti, siten että ne vastaavat enintään suoritteen tuottamisesta aiheutuneita kustannuksia. Ympäristöterveydenhuollossa valvontakohteelta laskutettavaan tarkastuskäyntiin sisältyvään aikaan lasketaan kuuluvaksi tarkastukseen valmistautuminen, tarkastuksen tekeminen ja tarkastuskertomuksen kirjoittaminen.

Epidemiatapauksissa selvitykset tehdään aina valvontayksikön kustannuksella. Myös terveydensuojelulaissa terveyshaittaepäilyn perusteella tehtävä ensimmäinen tarkastuskäynti asuntoon on maksuton.

Kunnallisista maksuista säädetään seuraavissa ympäristöterveydenhuollon laeissa:

- Elintarvikelaki (23/2006) 71 §
- Terveydensuojelulaki (763/1994) 50 §
- Tupakkalaki (549/2016) 91 §
- Lääkelaki (396/1987) 54 d §

1.14. VIESTINTÄ

Viranomaisviestinnän tarkoituksena on kertoa etukäteen valvonnan painopisteistä ja tavoitteista, lisätä toiminnan läpinäkyvyyttä julkaisemalla valvonnan tuloksia ja varmistaa erityis- ja poikkeustilanteissa aktiivisella tiedottamisella toimijoiden ja kuluttajien turvallisuus. Viestinnän osa-alueita ovat asiakaspalvelu, kohderyhmien opastus ja kouluttaminen sekä tiedottaminen eri keinoin ja eri tilanteissa. Viestinnän kohderyhmiä ovat kuntalaiset, elinkeinonharjoittajat, toiset viranomaiset ja muut asiakkaat. Viestinnän tärkeimmät välineet ovat lehdistötiedote, viranomaisen internetsivut ja Facebook.

Valvontasuunnitelman vireilläolosta tiedotetaan toimijoille kaupungin yleisten nettisivujen kautta.

Keski-Pohjanmaan ympäristöterveydenhuollolle on laadittu yhteinen **viestintäsuunnitelma**. Suunnitelmassa on otettu huomioon mm. asiakaspalvelu, tiedotus, kohderyhmien opastus ja kouluttaminen sekä viestintä terveystilanteissa.

1.15. VALVONTASUUNNITELMAN TOTEUTUMISEN ARVIOINTI

Toteutunutta valvontaa verrataan valvontasuunnitelmaan vuosittain. Arvioinnissa tarkastellaan, kuinka kattavasti suunniteltu toiminta ja siten suunnitellut tarkastukset ovat toteutuneet. Valvonnan kattavuus arvioidaan valvontakohdetyypeittäin.

Valvontasuunnitelman toteutumisen seuraamiseksi on laadittu kohdetyypeittäin raportointilomake, jossa raportoidaan mm. seuraavat asiat:

- valvontakohteiden lukumäärä
- suunnitellut tarkastukset valvontakohdetyypeittäin
- toteutuneet tarkastukset valvontakohdetyypeittäin
- suunniteltujen viranomaisvalvonnan näytteiden määrä
- toteutuneiden viranomaisvalvonnan näytteiden määrä
- valvontamaksujen määrä
- muiden maksujen määrä
- suunnitelmalliseen valvontaan käytetty työaika
- muuhun valvontaan käytetty työaika.
- toiminnan kehittämistarpeet

Seuranta hyödynnetään valvonnan kehittämisessä ja valvonnan jatkuvuuden varmistamisessa sekä valvontasuunnitelman päivittämisessä ja uuden suunnitelman laatimisessa.

Tavoitteet

Valvontasuunnitelman toteutumisen tavoitteita on luokiteltu kolmeen tasoon:

- **Minimi, toteutumisaste on ≥ 80 %**
- Hyvä, toteutumisaste on 81-94 %
- Erinomainen, toteutumisaste on ≥ 95 %

1.16. RAPORTOINTI

Kokkolan ympäristöterveyslautakunnan hyväksymä Keski-Pohjanmaan ympäristöterveydenhuollon valvontasuunnitelma toimitetaan tiedoksi LSSAVI:lle VYHA-järjestelmän kautta **kunkin kalenterivuoden loppuun mennessä**.

Keskushallinnon valtakunnallisista sekä aluehallintoviraston alueellisista valvontaprojekteista raportoidaan kunkin valvontaprojektin yhteydessä annetun ohjeistuksen mukaisesti.

Tarkastuksia, valvontatoimenpiteitä, valvontahenkilöstöä, maksuja ja valvontaa koskevia muita tietoja ilmoitetaan pyydettäessä keskushallinnolle ja AVI:lle.

Kohde	Toimenpide	Aikataulu
Valvontasuunnitelma	Lautakunnassa käsitelty valvontasuunnitelma viedään VYHA-järjestelmään.	Kalenterivuoden loppuun mennessä
Valvontasuunnitelman arviointi	Lautakunnassa käsitelty arviointiraportti viedään VYHA-järjestelmään.	Maaliskuun loppuun mennessä
Elintarvikevalvonta	Elintarvikevalvonnan ja -tutkimuksen tiedonkeruu VATI:ssa	Jatkuva
Terveystoimien valvonta	Terveystoimien valvonnan ja -tutkimuksen tiedonkeruu VATI:ssa	Jatkuva
	Uimarantaluetteloon tehdyistä muutoksista ilmoitetaan LSSAVI:lle	Vuosittain huhtikuun loppuun mennessä
	Yleisten uimarantojen (ns. EU-uimarannat) näyte- ja laatu tiedot raportoidaan Valviran tiedonkeruulomakkeilla AVI:lle	Vuosittain syyskuun loppuun mennessä
	EU-vesilaitosten raportointi tehdään THL:n tiedonkeruulomakkeilla	Vuosittain maaliskuun loppuun mennessä
Tupakkalainvalvonta	Tupakkalainvalvonnan tiedonkeruu VATI:ssa	Jatkuva

2 ELINTARVIKEVALVONTASUUNNITELMA VUOSILLE 2020–2024

2.1 JOHDANTO

Elintarvikelain 48 §:n mukaan kunnan tulee laatia säännöllistä elintarvikevalvontaa koskeva kunnan valvontasuunnitelma siten että valvonta on yleisten valvontaa koskevien vaatimusten mukaista, ehkäisee terveysvaaroja ja suojaa kuluttajia taloudellisilta tappioilta.

Kunnan valvontasuunnitelmassa on otettava huomioon valtakunnallinen valvontaohjelma ja alkutuotannosta alkavaa ja koko tuotantoketjun kattavaa monivuotista kansallista valvontasuunnitelmaa (VASU). Valvontasuunnitelma on tarkistettava tarvittaessa.

2.2 VOIMAVARAT

Keski-Pohjanmaan ympäristöterveydenhuollon alueella on elintarvikevalvontaan käytettävissä voimavaroja seuraavasti:

Taulukko 1. Elintarvikevalvontaan käytettävissä olevat resurssit.

Henkilöstö	Kokonaistyöpanos (htpv/vuosi)	Suunn. valvontaan (htpv/vuosi)/ suunn. tarkastukset (uusinnat otettu huomioon)	Suunnitelmallinen % - osuus
Terveystarkastajat (6)	1 139	478 / 376 (451)	42
Hygieenikkoeläinlääkäri	160	112 / 133 (160)	70
Yhteensä	1299	590 / 509 (611)	45

Elintarvikevalvontaan resursseja voidaan suunnata noin **55 %** terveysvalvonnan kokonaisresursseista (liite 1). Oivan uusintatarkastuksiin varataan 20 % elintarvikevalvonnan suunnitelmallisen osuuden kokonaistyöajasta (104 tarkastuksia). Suunnitelmallisen valvonnan henkilötyövuoteen on huomioitu matkaan kuuluva aika (kertoimella 1,5).

Käytössä olevien henkilöresurssien puitteissa valvontaa on mahdollista toteuttaa Ruokaviraston valvontatiheyssuositusten mukaisesti. Tietyissä kohteissa tarkastukseen käytettävä aika on kokemuksen ja paikallisen riskinarvioinnin perusteella Ruokaviraston suositusta suurempi. Näytteenottoihin varataan 10 htpv.

Henkilövoimavarat on esitetty liitteessä 1. Riskinarviointi ja tarvittava työpanos vuodelle 2020 on esitetty liitteessä 2.

2.3 VALVONTAKOHTTEIDEN HYVÄKSYMIS- JA ILMOITUSMENETTELY

Alkutuotantopaikkojen ja elintarvikehuoneistojen ilmoitus- ja hyväksymismenettelystä on säädetty elintarvikelain 13–15 ja 22 §:ssä.

Valvontakohteiden hyväksyminen

Elintarvikealan toimijan, joka käsittelee eläimistä saatavia elintarvikkeita ennen vähittäismyyntiä, on haettava elintarvikehuoneiston hyväksymistä laitokseksi valvontaviranomaiselta ennen toiminnan aloittamista tai toiminnan olennaista muuttamista. Valvontaviranomaisen on ratkaistava asia 60 vuorokauden kuluessa asian vireille tulosta, ellei asian laajuus, hakemuksen puutteellisuus tai muu erityinen syy edellytä asian pitempää käsittelyä. Laitoksen vaatimustenmukaisuuden selvittäminen edellyttää tarkastuskäyntiä (yleinen elintarvikehygieniasetus (EY) N:o 852/2004, artikla 6.3). Laitoksen hyväksymisestä tai ehdollisesta hyväksymisestä tehdään päätös. (elintarvikelaki 13 ja 15 §). Toiminnan laitoksessa saa aloittaa, jos laitos täyttää lainsäädännön sille asettamat vaatimukset ja laitos on hyväksytty.

Valvontakohteesta ilmoittaminen

Elintarvikealan toimijan on tehtävä kirjallinen ilmoitus elintarvikehuoneistosta 14 §:ssä säädetyille valvontaviranomaiselle viimeistään neljä viikkoa ennen toiminnan aloittamista tai olennaista muuttamista (ilmoitettu elintarvikehuoneisto). Toiminnan saa aloittaa, jos elintarvikehuoneisto täyttää lainsäädännön sille asettamat vaatimukset. Ilmoitusvelvollisuus koskee myös sellaisia toimijoita, joilla ei ole varsinaista huoneistoa elintarvikkeiden käsittelyä varten, mutta jotka toimivat elintarvikeketjun osana (ns. virtuaalihuoneistot). Tällaisia voivat olla esimerkiksi maahantuontiyrietykset tai ensisaapumistoimijat. Ilmoituksen käsittelystä annetaan toimijalle todistus. Toiminnan keskeyttämisestä, toiminnan lopettamisesta tai toimijan vaihtumisesta tulee ilmoittaa viivytyksettä valvontaviranomaiselle.

Kontaktimateriaalialan toimijan on ilmoitettava toimipaikastaan ja siellä harjoitettavasta toiminnasta toimipaikan sijaintikunnan elintarvikevalvontaviranomaiselle (elintarvikelaki 21a §).

Alkutuotantopaikasta ja siellä harjoitettavasta toiminnasta on tehtävä ilmoitus hyvissä ajoin ennen toiminnan aloittamista.

2.4 OMAVALVONNAN VALVONTA

Kaikilla elintarvikehuoneistoilla on oltava omavalvontasuunnitelma ja alkutuotantopaikoilla omavalvonnan kuvaus.

Hyväksyttävien elintarvikehuoneistojen hyväksymishakemukseen tulee liittää omavalvontasuunnitelma. Elintarvikehuoneistoa koskevasta, ilmoituksesta tulee käydä ilmi tieto omavalvontasuunnitelmasta. Valvontaviranomaisen on tarvittaessa annettava elintarvikealan toimijalle tarpeellisia omavalvontasuunnitelman täydentämistä, korjaamista tai muuttamista sekä siihen kuuluvia laboratorio-tutkimuksia koskevia ohjeita ja kehotuksia (elintarvikelaki 53 §).

Ohjeita omavalvontasuunnitelman laatimiseen ja lomakkeita löytyy Keski-Pohjanmaan ympäristöterveydenhuollon nettisivuilla (www.kokkola.fi/ymparistoterveydenhuolto).

2.5 TARKASTUSTEN SISÄLLÖN MÄÄRITTELY

Toiminnassa olevan elintarvikehuoneiston valvonnassa tarkastus ei voi aina kattaa koko yrityksen toimintaa, vaan se voi kohdistua esimerkiksi omavalvonnan toimivuuteen, elintarvikehuoneiston tiloihin, laitteisiin ja välineisiin, sivutuotteiden käsittelemiseen, TSE-toiminnan vaatimustenmukaisuuteen, henkilöstön ammattitaidon selvittämiseen, työohjeisiin, työskentelytapoihin, omavalvontanäytteen tuloksiin, jäljitettävyyteen, elintarvikkeiden koostumukseen, pakkausmerkintöihin ja -materiaaleihin tai mittalaitteiden rekisteröimien arvojen lukemiseen.

Valvonta-asetuksen (EU 2017/625) 9 artiklan mukaan **virallinen valvonta on suoritettava ilman ennakoilmoitusta**, paitsi jos tällainen ilmoitus on tarpeen ja asianmukaisesti perusteltu virallisen valvonnan suorittamista varten. Tarkastuksen voidaan katsoa olevan ennakkoon ilmoittamaton silloin, kun toimija ei ehdi korjata tarkastettavaa asiaa ilmoittamisen ja tarkastuksen välisenä aikana. Aika, joka voi olla ilmoituksen ja tarkastuksen välillä, jotta tarkastus katsotaan ennakkoon ilmoittamattomaksi, riippuu näin ollen tarkastuksen luonteesta.

Tarkastukset pyritään tekemään silloin, kun valvontakohteessa on toimintaa, mutta joissakin tapauksissa tarkastus voidaan toteuttaa myös muulloin, esimerkiksi aamulla ennen toiminnan alkamista. Yleensä tarkastus tehdään valvontakohteessa, mutta valvontaviranomainen voi joissakin tapauksissa tarkastaa esimerkiksi asiakirjoja myös virkapaikallaan.

Tarkastuksesta laaditaan tarkastuskertomus, joka toimitetaan toimijalle tai tämän edustajalle. Koska tarkastus voi sisältää useiden ympäristöterveydenhuollon lakien mukaisia toimenpiteitä, tarkastuskertomukseen merkitään selkeästi, minkä lain mukaisia ja mitä toimenpiteitä tehty tarkastus sisältää. Tarvittaessa suoritetaan uusintatarkastus epäkohtien korjaamisen toteamiseksi.

Tarkastuksessa kiinnitetään erityisesti huomiota seuraaviin seikkoihin:

- onko toiminta hyväksymispäätöksen/ilmoituksen mukaista
- omavalvontasuunnitelman toimivuus (HACCP-järjestelmän soveltaminen)
- onko kaikilla pakkaamattomia, helposti pilaantuvia elintarvikkeita käsittelevillä henkilöillä hygieniaosaamistodistus ja terveystodistus
- elintarvikehuoneiston rakenteellinen kunto ja ilmanvaihdon toimivuus
- kylmäsäilytystilat ja säilytyslämpötilat
- yleinen siisteys, työskentelytapojen hygieenisuus ja työntekijöiden työvaatetus

Omavalvonnan toimivuuden arvioimiseksi tarkastuskohteista otetaan näytteitä tarkastusta suorittavan viranhaltijan harkinnan mukaan. Jos tarkastuskohde ottaa riittävästi omavalvontanäytteitä, voidaan viranomaisten ottamien näytteiden määrää vähentää.

Tarkastusten ensisijaisena tavoitteena on, että kohteessa todetut elintarvikehygieeniset riskit vähenvät tarkastusten yhteydessä annetun ohjauksen seurauksena.

Valvontatietojen julkistaminen, Oiva

Oiva on elintarvikevalvonnan tarkastustietojen julkistamisjärjestelmä, jota koordinoi Ruokavirasto. Valvontatietojen julkaisemisella lisätään valvonnan läpinäkyvyyttä ja annetaan kuluttajille tietoa valintojensa tueksi. Tavoitteena on myös lisätä elintarvikevalvonnan vaikuttavuutta ja tunnettavuutta. Elintarvikealan yrityksille avautuu samalla mahdollisuus kertoa kuluttajille, että oma toiminta on kunnossa.

Kuntien valvontaviranomaisten tekemät Oiva-tarkastukset ovat valvontasuunnitelman mukaisia maksullisia tarkastuksia. Oivan myötä valvonnassa painotetaan riskiperusteisuutta, jolloin tarkastukseen käytetty aika lyhenee.

Tarkastettavat kohdat on jaettu 19 asiakokonaisuuteen, joista osa tarkastetaan kerralla. Kaikki kohtia tarkastetaan valvojan harkinnan mukaan vähintään kerran kolmessa vuodessa.

Valvonta-kohteen kunkin tarkastuskerran tarkastustulokset julkaistaan Oiva-raportissa, jotka ovat internetsivulla www.oivahymy.fi.

2.6 VAAROJEN TUNNISTAMINEN JA RISKITEKIJÖIDEN ARVIOINTI

Elintarvikkeessa mahdollisesti esiintyviä vaaroja tunnistetaan valvontakohteen ja sen omavalvonnan arvioinnin sekä kohteeseen tehtävien tarkastusten avulla. Riskiarviointi perustuu Ruokaviraston ohjeeseen, missä kuvataan riskiluokitus ja valvontatarpeen määrittelyssä käytettävät periaatteet ja annetaan elintarvikehuoneistojen ohjeelliset vuosittaiset tarkastusmäärät ja -ajat. Valvontakohteessa todettujen riskitekijöiden merkittävyyden tai lukumäärän kasvu aiheuttaa tarvetta lisätä tarkastuskertoja. Toisaalta, jos tunnistettu vaara hallitaan valvontakohteessa omavalvonnalla ja tarkastushistoria on hyvä, voidaan pienentää kohteen tarkastustiheyttä.

Tarkastustiheyden määrittelyssä on otettu huomioon kohdekohtaisen tarkastustiheyden lisäksi seuraavat asiat:

1. omavalvonnan ta muun omaehtoisen valvonnan taso
2. henkilökunnan asiantuntemus
3. aikaisempi valvonta
4. tilat ja olosuhteet sekä varustuksen kunto

Liitteessä 2 on esitetty näillä perusteilla tehty valvontakohteiden jako riskiluokkiin sekä siihen perustuva tarkastuskertojen määrä ja tarkastuksiin keskimäärin käytettävä aika. Kohdekohtainen riskiarvio on myös huomioitu tarkemmassa työsuunnitelmassa sekä tarkastajien henkilökohtaisissa työsuunnitelmissa.

2.7 SEURANTAOHJELMAT

Valvonta-asetuksen mukaan seurannalla tarkoitetaan elintarvikevalvonnassa suunnitellun havainto- ja mittausjakson toteuttamista, jonka tarkoituksena on saada käsitys elintarvikemääräysten noudattamisesta. Erilaiset valvonta- ja seurantaohjelmat ovat valvontaasetuksen tarkoittamaa seuranta. Seurantaohjelmia, joita on kuvattu VASUssa, ovat:

- zoonoosiseuranta- ja kartoitusohjelmat
 - kansallinen salmonellavalvontaohjelma
 - muita pysyviä seurantaohjelmia: kampylobakteerin seuranta broilereissa tietyillä teurastamoilla; EHEC-bakteerin tutkimuksia teurastamossa ja pitopalvelupaikoissa
- elintarvikkeiden kasvinsuojeluainejäämävälvontaohjelma
- eläviä eläimiä ja eläimistä saatavia elintarvikkeita koskeva vierasainevalvontaohjelma
- eläinlääkinnällistä rajatarkastusta koskeva vierasainevalvontaohjelma
- ympäristökontaminanttien ja muiden vierasaineiden seurantaohjelmat.

EU:ssa tai kansallisesti toteutettavista määräaikaisista kartoitusohjelmista sovitaan vuosittain erikseen. Keski-Pohjanmaan ympäristöterveydenhuolto osallistuu seurantaohjelmiin liittyvään näytteenottoon ja vastaa osaltaan tarvittavista valvontatoimenpiteistä. Zoonoosien valvonta on enemmän kuvailtu eläinlääkintähuollon valvontasuunnitelmassa.

2.8 ELINTARVIKEVALVONNAN TOTEUTTAMINEN VUONNA 2020

2.8.1 Suunnitelmallinen valvonta

Suunnitelmallinen elintarvikevalvonta suoritetaan liitteen 2 mukaisesti.

Elintarvikevalvonnan painopisteet 2020:

- Kunnossapito (Oiva-rivit 2.2 ja 2.3)
- Puhtaanapito (Oivarivit 3.1 ja 3.2)
- Markkinointi (Oiva-rivi 13.3)

Yhteistoiminta-alueen valvontakohtetietojen päivittäminen ja riskinarviointi

- Valvontakohteiden riskinarviointia ja tietojen päivittämistä suoritetaan tarkastusten yhteydessä. Päivitystarvetta on jatkuva.
- Paikallisen riskinarvioinnin ja Ruokaviraston antaman ohjeistuksen perusteella säännöllisen valvonnan piiriin tullee kohteelle määritellään tarkastustiheys ja tarkastukseen tarvittava aika.

Valvontakohteet, joiden tarkastustiheys on riskinarvioinnin mukaan suuri

- Vuosittain pyritään tarkastamaan ne kohteet, joissa tarkastustiheys on riskinarvioinnin mukaan suuri.
- Kukin tarkastaja laatii kohteistaan tarkastussuunnitelman riskinarvioinnin ja resurssit huomioon ottaen.

Alkutuotantopaikkojen suunnitelmallinen valvonta

- Alkutuotantopaikkojen valvontakohtetietojen päivitys sekä kohteiden riskinarviointi.

Yhteistoiminta-alueen kaikki maidontuotantotilat tarkastetaan 2020–2024 aikana. Maidontuotantotilojen hygieenisten tarkastusten tarkastustiheys on noin kerran viidessä vuodessa. Tarkastukset suoritetaan riskinarviointiperusteisiksi ottaen huomioon esim. aikaisempi valvontahistoria, rakenteiden ja varusteiden kunto, toiminnan laajuus, raakamaidon myynti suoraan kuluttajille jne. Näin tarkastustiheys käytännössä vaihtelee tuotantoyksiköin kerran vuodesta kerran viiteen vuoteen (0,2-1).

2.8.2 Muu valvonta

Elintarvike-epidemioiden ja asiakasvalitusten käsittely

- Elintarvike-epidemioiden ja asiakasvalitusten käsittely aloitetaan aina heti, kun epidemiaepäily tai valitus on saatu tiedoksi. Terveystarkastajat tekevät kohteeseen ja elintarvikkeisiin liittyvät selvitykset ja ottavat tarvittavat elintarvike- ja ympäristönäytteet viivytyksettä.
- Epidemiassa edellytetään vähintään viisi tapausta, joilla on todennäköisesti yhteinen altistus. Jos kyseessä on epidemia, terveysvalvonta tekee ruokamyrkytyspäilyilmoituksen Ruokaviraston ja THL:n yhteiseen tietojärjestelmään (Rymy-ilmoitus).
- Epidemiassa tai epäilytilanteessa noudatetaan epidemiaselvitystyöryhmän toimintaohjeistoa.
- Epidemiaselvitystyöryhmät ja terveysvaaratilanteiden yhteyshenkilöt on esitetty Keski-Pohjanmaan ympäristöterveydenhuollon häiriötilannesuunnitelmassa.
- Kun epidemiaan liittyvä selvitystyö on saatu valmiiksi, lähetetään selvitys ilmoitus Ruokaviraston ja THL:n yhteiseen tietojärjestelmään.

Taulukossa 2 on arvioitu resurssitarpeista muihin valvontaan kuin suunnitelmallinen. Elintarvikevalvonnan kokonaisresursseista suunnataan 54-64 % ei- suunnitelmallisiin tehtäviin.

Taulukko 2. Elintarvikevalvonnan ei-suunnitelmalliset tehtävät

Tehtävä	Arvioitu määrä	Resurssitarvetta (htpv)
Tarkastukset	20	15
Toimenpiteet ruokamyrkytyspäilyyn tai asiakasvalituksen yhteydessä	5	5-20
Ilmoitusten käsittely	80-100	25-30
Todistukset/lausunnot	25-40	20-35
Näytteenotot	30-50	15-30
Koulutukset	10/hlö	50-100
Muu hallinnolliset tehtävät (kokoukset, asiakasneuvonta, työskentely sidosryhmien kanssa, lainsäädännön seuranta jne.)		570-700
YHTEENSÄ		700-930

2.9 NÄYTTEENOTTO JA NÄYTTEIDEN TUTKIMINEN

Valvontaviranomaisella on oikeus ottaa korvauksetta valvontaa varten tarvittava määrä näytteitä (Elintarvikelaki 50 §). Näyte on näytteenottoaikalla merkittävä niin, että se voidaan helposti ja kiistatta tunnistaa. Elintarvikealan toimijalle on annettava todistus näytteenotosta.

Mahdollisten asiakasvalitusten perusteella tehtäviin, ruokamyrkytysten selvittämiseksi tarvittaviin ja elintarvikkeista aiheutuvien terveysvaaratilanteiden vaatimiin tutkimuksiin varataan riittävät resurssit.

Viranomaisnäytteitä otetaan pääasiassa elintarvikehuoneiston omavalvonnan toimivuuden varmistamiseksi. Näytteitä otetaan lainsäädännön määräämän näytteenoton ja tutkimusten varmistamiseksi sekä epäiltäessä tuotteiden turvallisuutta.

Näytteenottoprojektina vuodelle 2020 on kotimaisten mansikoiden alkuperän tutkiminen. Projektissa selvitetään jos kotimaisena markkinoitujen mansikkojen alkuperämaa on Suomi.

2.10 VALVONNASTA PERITTÄVÄT MAKSUT

Ympäristöterveyslautakunta on päätöksellään 11.10.2018 (§ 49) hyväksynyt ympäristöterveydenhuollon taksa ja maksut. Sen lisäksi, mitä on esitetty valvonnasta perittävistä maksuista, elintarvikealan toimijoilta maksuja perittäessä otetaan huomioon seuraava:

- Tarkastuksesta, joka tehdään elintarvikehuoneiston (laitosten) hyväksymiseksi, ei erikseen peritä maksua, vaan tarkastusmaksu sisältyy hyväksymisestä perittävään maksuun.
- Kunnan omasta projektinäytteenotosta ei peritä maksua.
- Kuluttajavalituksen perusteella tai ruokamyrkytyspäilyyn selvittämiseksi tehtävistä tutkimuksista ja muista valvontatoimenpiteistä ei peritä maksua. Selvityksen yhteydessä mahdollisesti ilmenevien epäkohtien korjaamisen vuoksi tehtävästä lisävalvonnasta peritään kuitenkin maksu.
- Tarkastuskäynnin yhteydessä tehtävästä näytteenotosta ei peritä erillistä maksua. Toiminnanharjoittaja vastaa näytteiden analyysikustannuksista.
- EU:n ulkopuolelle eläimistä saatavia elintarvikkeita vievän elintarvikehuoneiston valvonnasta, siltä osin kuin vienti ostajamaan vaatimuksesta edellyttää tavallista kattavampaa valvontaa, peritään maksu.
- Teurastamojen, leikkaamojen ja maidontuotannon valvontaan sekä kalastus- ja vesiviljelytuotteiden tuottamisen ja markkinoille saattamisen valvontaan sovelletaan valvonta-asetuksen (625/2017) säädettyjä vähimmäismaksuja.

- Erikseen suoritetuista asiakirjatarkastuksista toimistolla peritään maksu käytetyn työajan mukaan.

3 TERVEYDENSUOJELUN VALVONTASUUNNITELMA VUOSILLE 2020–2024

3.1 JOHDANTO

Terveydensuojelulain tarkoituksena on ylläpitää ja edistää väestön ja yksilön terveyttä. Lain tavoitteena on myös ehkäistä, vähentää ja poistaa sellaisia elinympäristössä esiintyviä tekijöitä, jotka saattavat aiheuttaa terveyshaittaa. Terveydensuojelulain mukaan päävastuu terveydensuojelun toteuttamisesta on kunnilla.

Terveydensuojelun valvontasuunnitelman laatimista ohjaavat terveydensuojelulaki ja valtakunnallisen ympäristöterveydenhuollon valvontaohjelma.

3.2 VOIMAVARAT

Keski-Pohjanmaan ympäristöterveydenhuollon yhteistoiminta-alueella on terveydensuojelun valvontaan käytettävissä voimavaroja seuraavasti:

Taulukko 3. Terveydensuojeluvalvontaan käytettävissä olevat resurssit.

Henkilöstö	Kokonaistyöpanos (htpv/vuosi)	Suunnitellut tarkastukset (htpv/vuosi)/ tarkastusmäärä (uusinnat otettu huomioon)	Suunnitellut näytteenotot (htpv/vuosi)/näytteenottojen määrä	Suunn. %-osuus
Terv.tark. (6)	1 022	230 / 186 (223)	20/ 767	24

Terveydensuojelun valvontaan resursseja voidaan suunnata noin 44 % terveysvalvonnan kokonaisresursseista (liite 1). Terveydensuojeluun varatuista resursseista suunnitelmalliseen terveydensuojelun valvontaan voidaan suunnata noin 24 %.

Suurin osa talous- ja uimaveden näytteenotoista on ulkoistettu ja terveystarkastaja ottaa vain vesien uusinta- ja asiakasvalitusnäytteet.

Suurin osa terveydensuojelun kokonaistyöpanoksesta menee akuuttiin valvontatyöhön, jota ei voi etukäteen suunnitella (taulukko 4). Suunnitelmalliseen valvontaan käytettävissä olevia resursseja ei voida arvioida tarkasti, sillä akuuttien valvontatehtävien määrä vaihtelee suuresti. Suunnitelmallisen valvonnan resurssivaje on sitä suurempi, mitä enemmän tulee akuutteja tehtäviä.

Henkilövoimavarat on esitetty liitteessä 1. Riskinarviointi ja vuosittainen tarvittava työpanos 2020 on esitetty liitteessä 3.

3.3 TARKASTUSTEN SISÄLLÖN MÄÄRITTELY

3.3.1 Tarkastuksen tavoitteet

Terveydensuojelulaissa kunnan terveydensuojelun valvontaviranomaiselle säädettyihin valvontatehtäviin perustuen suunnitelmakaudella 2020–2024 tehtävien tarkastusten tavoitteena ja tarkoituksena on:

- selvittää terveysturvallisuuden tai haitan esiintymisen eli aiheutuuko toiminnasta terveyshaittaa tai esiintyykö sellaisia tekijöitä ja olosuhteita, joista johtuen terveyshaitta voi syntyä
- antaa haitan estämiseksi ja tilanteen korjaamiseksi tarpeelliset määräykset ja ohjeet
- suorittaa aistinvaraista tarkastelua ja arviointia sekä mahdollisesti myös mittauksia ja näytteenottoa jatkotutkimuksia varten.

3.3.2 Suunnitelmallisen valvonnan kohteet

Useimmat terveydensuojelulain valvontakohteet ovat ilmoituksenvaraisia. Terveysvalvonta antaa ilmoituksen tekijälle todistuksen ilmoituksen vastaanottamisesta, käsittelee ilmoituksen ja tekee tarvittaessa 45 §:ssä tarkoitetun tarkastuksen. Tämän jälkeen kohde tulee pääsääntöisesti suunnitelmallisen ja säännöllisen valvonnan kohteeksi. Osa ilmoitusvelvollisista valvontakohteista on kuitenkin sellaisia, että niitä ei tarvitse ottaa suunnitelmallisen valvonnan piiriin, vaan ilmoituskäsittelyn jälkeen näitä kohteita tarkastetaan ilmenneen tarpeen mukaan. Ratkaisu siitä, otetaanko kohde säännöllisen valvonnan piiriin vai ei, tehdään paikallisen riskinarvioinnin ja Valviran antaman ohjeistuksen perusteella.

Sosiaali- ja terveysministeriö on antanut lausunnon terveydensuojelulain soveltamisesta kotirauhan piiriin kuuluvissa tiloissa. Lausunnon mukaan kotirauhan piiriin kuuluviin tiloihin perustettavasta TSL:n 13 §:n mukaisesta ilmoitusvelvollisesta toiminnasta on tehtävä ilmoitus terveydensuojeluviranomaiselle, jolloin viranomaisella saa tiedon toiminnan harjoittajasta ja voi antaa ohjausta ja neuvontaa toiminnan turvalliseksi järjestämiseksi. Toimintaa ei kuitenkaan voida valvoa suunnitelmallisena valvontana. Jos kotona tehtävästä terveydensuojelulain mukaisesta ilmoitusvelvollisesta toiminnasta on aiheutunut tai epäillä aiheutuvan terveyshaittaa voi viranomaisella asukkaan luvalla tehdä tarkastuksen koti-rauhan piiriin kuuluviin tiloihin. Asukkaan tahdon vastaisesti tarkastus voidaan tehdä viranomaisen kirjallisesta määräyksestä vain niissä tapauksissa, joissa viranomaisella on perusteltu syy epäillä vakavaa terveyshaittaa. Kotirauhan piiriin kuuluvana tilana ei pidetä sellaista tilaa, jossa on erillinen sisäänkäynti ja tilat on rajattu kotirauhan piiriin kuuluvan alueen ulkopuolelle.

3.3.3 Tarkastusten tarkempi määrittely

Terveydensuojelulain mukaiset valvontakohteet tarkastetaan siten, että tarkastus kattaa oleelliset terveydensuojelun näkökohdat. Tarkastus voidaan rajata kohteessa tiettyyn toimintoon tai asiaan. Tarkastuksesta laaditaan laatu- ja toimintakäsikirjan mukainen tarkastuskertomus, joka toimitetaan tarkastuskohteelle sekä tarkastuskohteen ylläpitäjälle. Koska tarkastus voi sisältää useiden ympäristöterveydenhuollon lakien mukaisia toimenpiteitä, tarkastuskertomukseen merkitään selkeästi, minkä lain mukaisia ja mitä toimenpiteitä tehty tarkastus sisältää. Tarvittaessa suoritetaan uusintatarkastus.

3.4 TERVEYDENSUOJELUN VALVONNAN TOTEUTTAMINEN VUONNA 2020

Tarkastusmäärä vuodelle 2020 on esitetty liitteessä 3. Riskinarviointi on tehty valtakunnallisen terveydensuojelun valvontaohjelman 2024–2024 mukaisesti. Riskinarvioinnin perusteella kohdekohtaisista tarkastustiheyttä voidaan lisätä tarpeelliseksi katsotulla määrällä tai vähentää enintään puoleen valvontaohjelmassa määritellyistä kohdetyyppikohtaisesta tarkastustiheydestä. Tarkastustiheyden on kuitenkin oltava vähintään 0,2. Tarkastustiheyden mahdollisesta vähentämisestä huolimatta valvontaohjelman painopisteinä olevat kohteet on tarkastettava sinä ajanjaksona, jona ne ovat valvontaohjelman painopisteinä.

3.4.1 Suunnitelmallinen valvonta

Suunnitelmallinen terveydensuojeluvalvonta suoritetaan liitteen 3 mukaisesti.

Terveydensuojeluvalvonnan painopisteet 2020:

- Omavalvonnan tukeminen
- Elinympäristöterveyden edistäminen ja yhteistyö

Omavalvonnan tukeminen

Ohjelmakaudella valvonnassa kiinnitetään huomioon seuraaviin asioihin:

- Toiminnanharjoittajien tukeminen riskien tunnistamisessa, joista voi aiheutua terveyshaittaa ja toiminnanharjoittajan omavalvonnan korostaminen säännöllisen valvonnan riskinarvioinnissa
- Omavalvonnan tukeminen tarkastuskäynnillä
- Talusveden laatuun vaikuttavien riskien arviointi ja -hallinta yhdessä talusvettä toimittavan laitoksen kanssa ja valvontatutkimusohjelman päivittäminen

Kohdekohtaiset omavalvontaohjeet tehdään projektina.

Elinympäristöterveyden edistäminen ja yhteistyö

- Ympäristöterveydenhuolto on aktiivisena vaikuttajana eri suunnitelmissa ja hankkeissa.
 - tavoitteena on että terveyshaittojen arviointi sisältyy kaikkeen suunnitteluun ja päätöksentekoon, mm. kaavoitus, ympäristöluvat, ympäristövaikutusten arviointimenetelyt ja rakennusluvat.
- Terveyshaittojen tunnistaminen ja ennaltaehkäisy viranomaisten yhteistyönä
 - varautuminen häiriötilanteisiin, suunnitelmien yhteensovittaminen kuntien ja muiden viranomaisien kanssa sekä yhteiset harjoitukset.
 - terveyshaittaepäilyn selvittäminen muiden viranomaisien kanssa, esim. savuhaitta, meluvalitukset, tuulivoiman terveysvaikutukset, radon-turvallinen rakentaminen jne.
 - osallistuminen sisäilma- ja epidemiaselvitystyöryhmiin sekä yhteistarkastuksiin.

Talusveden laadun valvonta

- Asetuksen 1352/2015 mukaisten vesilaitosten toimittaman veden laadun valvontaa suoritetaan laadittujen valvontatutkimusohjelmien mukaisesti.
 - Talusveden valvonnan vesinäytteenotto on ulkoistettu.
- Valvontatutkimusohjelmat päivitetään tarvittaessa, kuitenkin viiden vuoden välein, yhteistyössä vesilaitosten kanssa. Suurin osa alueen vesilaitosten valvontatutkimusohjelmista on päivitetty vuosille 2018-2022.
- Vesilaitokset tarkastetaan vuosittain tai riskiarvioinnin perusteella. Suunnitelmakauden aikana valvontasuunnitelman mukaisen tarkastuksen yhteydessä käydään läpi vesilaitoskohtaisia riskinarviointeja ja riskinhallintatoimenpiteitä (Water Safety Plan WSP).

Häiriötilannesuunnitelma talusveden laadun turvaamiseksi päivitetään vuoden 2020 aikana ja sovitetaan yhteen vesihuoltolaissa tarkoitetun vesihuoltolaitoksen varautumissuunnitelman sekä muiden viranomaisten ja toimijoiden varautumiseen liittyvien suunnitelmien kanssa.

Uimaveden laadun valvonta

- Yleisten uima-altaiden allasveden laatua valvotaan kohdekohtaisten näytteenottosuunnitelmien mukaisesti.
- Yleisten uimarantojen uimarantaveden laatua valvotaan STM:n asetuksen (177/2008) tai STM:n asetuksen (354/2008) pienten yleisten uimarantojen uimaveden laatuvaatimuksista ja valvonnasta mukaisesti.

Uimahallien ja kylpylöiden valvonta

- Uimahallien ja kylpylöiden tilat tarkastetaan vuosittain.
- Uimahallien ja kylpylöiden ilmanvaihdon riittävyys tarkastetaan Valviran ohjeen mukaisesti.

3.4.2 Muu valvonta

Vesiepidemioiden ja asiakasvalitusten käsittely

- Vesiepidemioiden ja asiakasvalitusten käsittely aloitetaan aina heti, kun epidemiaepäily tai valitus on saatu tiedoksi. Selvitykset ja valvontatoimet (mm. näytteenotto, desinfiointikehotus) toteutetaan viivytyksettä.
- Jos kyseessä on vesiepidemia, terveysvalvonta tekee epäilyilmoituksen THL ja Ruokaviraston yhteiseen tietojärjestelmään (Rymy-ilmoitus).
- Epidemiassa tai epäilytilanteessa noudatetaan epidemiaselvitystyöryhmän toimintaohjeistoa.
- Epidemiaselvitystyöryhmään kutsutaan kyseessä olevan vesilaitoksen vastaava henkilö.
- Vesiepidemiasta tiedottamisen ja ohjeistuksen antamisen väestölle on oltava nopeaa ja riittävän tehokasta ja sen on tavoitettava kaikki vedenkäyttäjät. Tiedotus tehdään viestintäsuunnitelman mukaisesti.
- Terveysvalvonta valvoo puhdistus- ja desinfiointitoimia ja tehostettua näytteenottoa jatketaan, kunnes epidemiatilanne on ohi.
- Epidemian päätyttyä laaditaan selvitysilmoitus THL:n ja Ruokaviraston yhteiseen tietojärjestelmään.

Asumisterveysasioiden käsittely

- Asunnontarkastuksia tehdään pyydettäessä terveyshaittojen selvittämiseksi ja poistamiseksi.
- Asunnontarkastukset liittyvät mm. sisäilman laatuun, mikrobi- ja kosteusvaurioihin, meluhaittoihin, asuntojen likaisuuteen tai huonokuntoisuuteen, ilmanvaihdon puutteellisuuteen, lämpötilaan ja hajuihin.
- Tarkastuksesta laaditaan laatu- ja toimintakäsikirjan mukainen tarkastuskertomus, joka toimitetaan tarkastuskohteeseen.
- Todettujen epäkohtien poistamiseksi annetaan neuvoja ja korjauskehotuksia. Hallinnollisia pakkokeinoja terveyshaittojen poistamiseksi käytetään tarvittaessa.
- Kuntalaisille ja kiinteistöjen omistajille annetaan neuvontaa ja ohjausta asumisterveyteen liittyvissä kysymyksissä. Neuvonta on pääasiassa puhelinneuvontaa asiakkaiden yhteydenottoihin liittyen. Ensitarkastuksessa annetaan tapauskohtaisia ja pitemmälle meneviä ohjeita ja päätetään jatkotoimenpiteistä läsnäolijoiden kesken (terveystarkastaja, asukas ja kiinteistön omistaja).

Todistukset alusten saniteettitoimenpiteistä ja saniteettitoimenpiteistä vapauttamisesta (laivatarkastus)

- Valvira on nimennyt Kokkolan sataman yhdeksi WHO:n kansainvälisen terveysturvassääntöön (2005) 20 ja 39 artiklassa tarkoitettuja todistuksia myöntäväksi satamaksi.
- Kunnan terveydensuojeluviranomainen tarkastaa aluksen terveysturvassääntöön liitteen mallin mukaista tarkastuslomaketta käyttäen ja myöntää todistuksen.

Taulukko 4. Terveydensuojeluvalvonnan ei-suunnitelmalliset tehtävät

Tehtävä	Arvioitu määrä	Resurssitarvetta (htpv)
Asumisterveyteen liittyvät tarkastukset	30-50	80-100
Laivatarkastukset	15-30	10-20
Muut tarkastukset	20-50	15-50
Lausunnot	90-120	60-100
Ilmoitusten käsittely	20-30	10-15
Mittaukset	10-30	10-30
Näytteenotot	20-60	10-20
Tiedotteet	5-10	2-5
Koulutukset	10/hlö	50-100
Muut hallinnolliset tehtävät (kokoukset, asiakasneuvonta, työskentely sidosryhmien kanssa, lain-säädännön seuranta jne.)		503-560
YHTEENSÄ		750-1000

3.5 KUNNAN TOIMESTA TAPAHTUVA NÄYTTEENOTTO JA NÄYTTEIDEN TUTKIMINEN

Valvonta tukeutuu näytteenottoon ja näytteiden analysointiin akkreditoitussa laboratoriossa. Terveydensuojelulaissa ja sen perusteella annetuissa alempiasteisissa säädöksissä on määritelty tarvittavat talous- ja uimavesien näytemäärät ja niistä tehtävät tutkimukset. Muu näytteenotto perustuu riskinarviointiin ja valvontaa suorittavan viranomaisen harkintaan.

3.5.1 Talousvesi

Talousveden osalta näytteenotto ja tutkimukset toteutetaan vesilaitoskohtaisten valvontatutkimusohjelmien mukaisesti, seuraavia säädöksiä noudattaen:

- STM:n asetus (461/2000) talousveden laatuvaatimuksista ja valvontatutkimuksista
- STM:n asetus (401/2001) pienten yksiköiden talousveden laatuvaatimuksista ja valvontatutkimuksista.

3.5.2 Uima-allasvesi

Uima-allasvesien osalta näytteenotto ja tutkimukset toteutetaan kohdekohtaisten näytteenottosuunnitelmien mukaisesti, seuraavaa säädöstä noudattaen:

- STM:n asetus (315/2002) uimahallien ja kylpylöiden allasveden valvontatutkimuksista ja laatuvaatimuksista.

3.5.3 Uimarantavesi ja talviuintipaikat

Yleisten uimarantojen osalta uimarantavesien näytteenotto ja tutkimukset toteutetaan STM:n asetuksen (177/2008) mukaisesti.

Pienten yleisten uimarantojen osalta uimarantavesien näytteenotto ja tutkimukset toteutetaan STM:n asetuksen (354/2008) pienten yleisten uimarantojen uimaveden laatuvaatimuksista ja valvonnasta mukaisesti.

Talviuintipaikoilta otetaan vesinäytteet säännöllisesti talvisin käyttäjämäärän mukaan (1-3 krt, marras-huhtikuussa).

3.5.4 Poikkeavat tulokset

Jos talous- tai uimaveden näytteestä löytyy poikkeava analyysitulokset, toimitetaan laatu järjestelmän ja häiriötilannesuunnitelman mukaisesti.

Lähtökohtaisesti on selvitettävä, liittyykö ylitykseen terveyshaittoja. Jos ylitykseen voi liittyä terveyshaittoja, annetaan määräys korjaaviin toimenpiteisiin ryhtymisestä ja tarpeelliset ohjeet ja määräykset terveyshaittojen ehkäisemiseksi.

4 TUPAKKA JA LÄÄKELAIN VALVONTASUUNNITELMA VUOSILLE 2020–2024

4.1 JOHDANTO

Tupakkalain tavoitteena on ihmisille myrkyllisiä aineita sisältävien ja riippuvuutta aiheuttavien tupakkatuotteiden ja muiden nikotiinipitoisten tuotteiden käytön loppuminen. Tavoitteen saavuttamiseksi tupakkalaissa säädetään toimenpiteistä, joilla ehkäistään tupakkatuotteiden käytön aloittamista ja nikotiiniriippuvuuden syntymistä sekä edistetään tupakkatuotteiden ja vastaavien tuotteiden käytön lopettamista ja suojellaan väestöä altistumiselta niiden savulle.

Tupakkalain valvontasuunnitelman laatimista ohjaavat tupakkalaki ja valtakunnallisen ympäristöterveydenhuollon valvontaohjelma. Tupakkalain (549/2016) 84 §:n mukaisesti valvonnan tulee olla laadukasta, riskiperusteista ja terveyshaittoja ehkäisevää.

Lääkelain valvonta koskee nikotiinivalmisteiden säilyttäminen ja myyntiä. Nikotiinivalmisteiden myyntiä valvotaan tupakkalain valvonnan yhteydessä.

Tupakkalain mukaisen suunnitelmallisen valvonnan kohteita ovat:

- tupakointilalliset ravintolat ja ravitsemisliikkeet
- tupakkatuotteiden ja nikotiininesteiden vähittäis- ja tukkumyyntipaikat

Joissakin terveydensuojelulain mukaisissa tarkastuskohteissa, kuten päiväkodeissa ja oppilaitoksissa, on terveydensuojelulain mukaisen tarkastuksen yhteydessä usein perustelua tehdä havaintoja tupakkalain noudattamisesta. Mikäli tarkastuksella havaitaan puutteita tupakkalain noudattamisessa, tehdään tarkastuskohteeseen tupakkalain mukainen tarkastus.

4.2 MYYNNIN LUVANVARAISUUS

Elinkeinonharjoittaja ei saa myydä tai muutoin luovuttaa tupakkatuotteita ja nikotiininesteitä ilman vähittäis- tai tukkumyyntilupaa.

Vähittäis- tai tukkumyyntilupa myönnetään sille, joka on esittänyt hyväksyttävän omavalvontasuunnitelman ja tupakkalain säännökset täyttävän selvityksen tupakkatuotteiden, tupakan vastikkeiden, tupakointivälineiden, sähkösavukkeiden ja nikotiininesteiden sijoittelusta myyntipisteessä ja jonka myynnin valvontajärjestelyt ovat riittävät. Luvasta peritään kunnan vahvistaman taksan mukainen maksu.

Myyntirikkomuksesta voidaan elinkeinonharjoittajalle asettaa sakkorangaistus tai myyntilupa voidaan peruuttaa määräaikaisesti tai pysyvästi. Myyntiluvan pysyvän peruuttamisen jälkeen uusi myyntilupa voidaan myöntää hakemuksesta aikaisintaan vuoden kuluttua.

Kunnan on ilmoitettava Valviralle myyntiluvan myöntämisestä, peruuttamisesta, myyntirikkomuksista ja myynnin lopettamisesta. Valvira ylläpitää vähittäis- ja tukkumyyntiluparekisteriä.

4.3 VOIMAVARAT

Keski-Pohjanmaan ympäristöterveydenhuollon alueella on tupakka- ja lääkelain valvontaan käytävissä voimavaroja seuraavasti:

Taulukko 5. Tupakka- ja lääkelain valvontaan käytettävissä olevat resurssit.

Henkilöstö	Kokonaistyöpanos (htpv/vuosi)	Suunn. (htpv/vuosi) / määrä	valvontaan tarkastus-	Suunn. % -osuus
Terv.tark. (6)	27	11 / 32		41

Tupakka- ja lääkelain mukaiseen valvontaan resursseja voidaan suunnata noin 1 % terveystarkastuksen kokonaisresursseista (liite 1). Tupakkalain valvontaan varatuista resursseista suunnitelmalliseen valvontaan voidaan suunnata noin 41 %. Tupakka- ja lääkelain mukaiset tarkastukset tehdään pääosin elintarvikevalvonnan yhteydessä.

Henkilövoimavarat on esitetty liitteessä 1. Riskinarviointi ja tarvittava vuosittainen työpanos vuodelle 2020 on esitetty liitteessä 4.

4.4 TARKASTUSTEN SISÄLLÖN MÄÄRITTELY

4.4.1 Tarkastuksen tavoitteet

Tupakkalain mukaisen valvontatarkastuksen tavoitteena on tarkastaa kohteen toiminnan ja tilojen lainmukaisuus. Jos tarkastuksessa tai muutoin havaitaan säännösten vastaista toimintaa, viranomaisen voi opastaa ja kehottaa korjaamaan tilanteen. Jos tämä ei riitä, säännösten vastainen toiminta voidaan kieltää ja asettaa tarvittaessa uhkasakko kiellon tehosteeksi.

Tupakoinnin aiheuttamia haittoja ehkäistään parhaiten rajoittamalla uusien tupakoitsijoiden määrää. Käytännössä tupakoinnin aloittaminen ja tupakoinnin muodostuminen säännölliseksi tavaksi tapahtuu melko nuorena, jo ennen kuin on saavutettu tupakan ostamiseen oikeuttava ikä. Juuri tässä vaiheessa on ennaltaehkäisevillä toimilla eniten terveyttä edistävä kokonaisvaikutus. Tupakkalain säännöllinen valvonta ehkäisee nuorten tupakointia vaikuttamalla tupakan saatavuuteen ja kysyntään sekä tehostaa nuorison tupakoinnin rajoittamiseksi asetettujen tupakointikieltojen valvontaa.

4.4.2 Tarkastuksen sisällön yleinen määrittely

Tarkastus kohdistetaan tiloihin, toimintatapoihin, olosuhteisiin, asiakirjoihin ja tuotteisiin. Tarkastuksesta laaditaan tarkastuskertomus, joka toimitetaan tiedoksi tarkastuskohteelle sekä tarvittaessa muille viranomaisille. Tarvittaessa suoritetaan uusintatarkastus.

4.4.3 Tupakan myyntipaikan tarkastus

Tupakkalain 71 §:n 1 momentin mukaan tupakkatuotteita, tupakan vastikkeita, sähkösavukkeita, nikotiinineiteitä ja niiden tavaramerkkejä ei saa pitää esillä tupakkatuotteiden, tupakan vastikkeiden, tupakointivälineiden, tupakkajäljitelmiä, sähkösavukkeiden ja nikotiinineiteiden vähittäismyynnissä.

Tupakkatuotteiden, tupakkajäljitelmiä ja tupakointivälineiden mainonta ja muu myynninedistäminen on kielletty kokonaan tuotteiden myyntipisteissä. Tästä syystä tupakan myyntipaikoissa tarkastetaan aina myös mainonta ja muu myynninedistäminen sekä tupakkatuotteiden (esim. sikarit, savukkeet,

piipputupakka) että tupakkajäljitelmiä (esim. savukeaskia muistuttavat suklaamakeiset) osalta. Pakkauksen esillepano, kuvitus ja teksti ovat osa kuluttajiin kohdistuvaa myynninedistämistä, joten niitä arvioidaan tupakkalain mainontasäännösten nojalla. Tarkastuksilla kiinnitetään erityisesti huomiota alaikäisiin, nuoriin ja muihin ns. heikkoihin kuluttajaryhmiin kohdistuvaan myynninedistämistoimintaan.

Tupakan myyntikiellon noudattaminen, omavalvonta sekä tupakkatuotteiden, tupakan vastikkeiden, tupakointivälineiden, tupakkajäljitelmiä, sähkösavukkeiden ja nikotiinesteiden mainontakiellon noudattaminen tarkastetaan yksikön laatujärjestelmän tarkastuslomakkeen avulla.

4.4.4 Myynnin omavalvonta

Tupakan myynnin omavalvontaa tarkastettaessa kiinnitetään erityisesti huomiota siihen, että tupakkatuotteiden ja tupakointivälineiden vähittäismyyntipisteessä ja automaattisissa myyntilaitteissa on Sosiaali- ja terveysministeriön asetuksen (593/2016) 2 §:n mukainen, asiakkaiden hyvin havaittavissa oleva seuraava terveysvaroituksen sisältävä ilmoitus: ”**Tupakkatuotteiden, tupakan vastikkeiden, tupakointivälineiden, sähkösavukkeiden ja nikotiinesteiden myynti alle 18-vuotiaalle on kielletty.**”

Myyntipaikoissa tarkastetaan erityisesti, että em. terveysvaroituksen sisältävä ilmoitus on näkyvästi esillä. Esimerkiksi näyttävä K-18 -merkintä ei korvaa em. lakisääteistä tekstiä. Jos myyntipaikoissa on muita, esimerkiksi erillisiä henkilöpapereiden näyttämiseen kehottavia opasteita, nämä eivät saa viedä päähuomiota myyntikieltoilmoitukselta, eivätkä ne saa olla esitystavaltaan esimerkiksi mainonnallisia tai alaikäisiä erityisesti kiinnostavia.

Nyrkkisääntönä voidaan todeta, että lakisääteinen myyntikieltoilmoitus on selvästi havaittavissa silloin, kun ilmoituksessa käytetty kirjasinkoko on vähintään yhtä suuri kuin vapaaehtoisen tai mahdollisen muun opasteen, esim. henkilöpapereiden näyttämiseen kehottavan opastetekstin yhteydessä käytetty suurin kirjasinkoko.

STM:n omavalvontasuunnitelmamääräyksen (määräyskokoelma Dnro 1999:53) mukaan tupakan myyntikieltoa koskevassa ilmoituksessa voi olla lisäksi lause: ”Nuori henkilö varaudu todistamaan ikäsi”. Kehotus näyttää henkilöpaperit ei kuitenkaan korvaa em. lakisääteistä ilmoitusta, joka sisältää terveysvaroituksen.

Omavalvontasuunnitelmassa tulee olla ohjeistus myyjille nuoren henkilön iän tarkastamisesta ja kirjauksesta sekä menettelystä ongelmatilanteissa. Omavalvonnan vastuhenkilö tulee olla nimetty.

4.4.5 Kevytsavukkeiden mainonta

Myyntipaikoissa tarkastetaan, että tupakkatuotteiden pakkauksissa tai myyntipisteessä ei ole tupakkalain 7 a §:n vastaisia vähempää haitallisuutta kuvaavia merkintöjä (esim. light-, mild-, super-light-, vähätervainen- jne. merkinnät).

4.4.6 Pakkauskoon rajoittaminen

Pienten savukepakkausten halvemman hinnan vuoksi alaikäisillä on ollut niiden ostamiseen paremmat mahdollisuudet. Pienten pakkausten kieltäminen on tärkeä osa nuorten tupakoinnin aloittamisen ehkäisyä. Savukkeiden vähittäismyynti- ja käyttöpakkausten vähimmäiskoko tulee olemaan 20 savuketta, irtotupakan 30 g ja pikkusikareiden 10 kpl. Koon rajoittamisella pyritään ehkäisemään myös pakkauskokojen vaihtelun ja pakkausten jakamisen käyttämistä tupakkatuotteiden myynnin ja käytön edistämiskeinona.

4.4.7 Nikotiinivalmisteiden myyntilupa

Elinkeinonharjoittaja ei saa myydä tai muutoin luovuttaa nikotiinituotteita ilman vähittäismyyntilupaa. Vähittäismyyntilupa myönnetään sille, joka on toimittanut selvityksen nikotiinituotteiden sijoittelusta myyntipisteessä ja jonka myynnin valvontajärjestelyt ovat riittävät. Luvasta peritään kunnan vahvistaman taksan mukainen maksu.

4.4.8 Nikotiinivalmisteiden valvonta

1.2.2006 voimaan astuneen lääkelain muutoksen myötä tupakoinnin lopettamiseen tarkoitettuja nikotiinivalmisteita on saanut myydä apteekkien lisäksi tupakkaa myyvistä kaupoista, huoltoasemilta ja kioskeista. Nikotiinivalmisteiden vähittäismyynnin valvonnan osalta lääkelaiissa viitataan tupakkalakiin. Vaikka voimassa olevassa lainsäädännössä ei ole vaatimusta nikotiinivalmisteiden valvonnan sisällyttämisestä kunnan ympäristöterveydenhuollon valvontasuunnitelmaan, on ko. valmisteita koskeva osio sisällytetty tähän suunnitelmaan.

Kunnan tulee valvoa nikotiinivalmisteiden varastointi- ja myyntipaikkoja sekä valvoa nikotiinivalmisteiden myyntiä. Nikotiinivalmisteiden myyntiä valvotaan tupakkalain valvonnan yhteydessä. Vuoden 2020 aikana suoritetaan 10 tarkastusta (liite 4).

4.5 TARKASTUKSEEN KESKIMÄÄRÄISESTI KÄYTETTÄVÄ AIKA

Tupakkalain mukaiseen tarkastukseen käytettävän ajan määrittelyssä on otettu huomioon se, että tupakkalain säännöllistä valvontaa suoritetaan osana kohteessa tehtävää elintarvikelain mukaisten kohteiden tarkastusten yhteydessä.

4.6 TUPAKKALAIN VALVONNAN TOTEUTTAMINEN VUONNA 2020

4.6.1 Suunnitelmallinen valvonta

Suunnitelmallinen tupakkalainvalvonta suoritetaan liitteen 4 mukaisesti.

Tupakkavalvonnan painopisteet 2020:

- Omavalvonnan tukeminen
- Yhteistyö ehkäisevän päihdetyön kanssa
- Laittoman kaupan ehkäisy ja viranomaisten välinen yhteistyö

Omavalvonnan tukeminen

Valvontakohteiden riskinarvioinnin näkökulmasta toiminnanharjoittajien omavalvonnalla ja sen toimivuudella on merkittävä rooli. Omavalvonnan toimivuuden arvioinnin osalta on perinteisesti tukeuduttu pääasiassa tarkastuksilla saatuun valvontatietoon, mikä ei välttämättä tue valvontakohteen ajantasaista riskinarviointia parhaalla mahdollisella tavalla.

Oma- ja valvonnan toimivuutta voidaan arvioida esimerkiksi laatimalla toiminnanharjoittajille lyhyt oma- ja valvontaa koskeva kysely. Saatujen vastausten perusteella voitaisiin arvioida oma- ja valvonnan toimivuutta, minkä lisäksi kyselyn tietoja voitaisiin hyödyntää valvontakohteen riskinarvioinnin toteuttamisessa. Myös tieto siitä, ettei kyselyyn ole vastattu, on arvokasta riskinarvioinnin näkökulmasta.

Yhteistyö ehkäisevän päihdetyön kanssa

Ympäristöterveydenhuollon yhteisen valtakunnallisen valvontaohjelman teemana on yhtenäinen valvonta ja yhteistyö. Tätä teemaa tukee tupakka-lain valtakunnallisen valvontaohjelman toinen painopiste, yhteistyö ehkäisevän päihdetyön kanssa. Eri tahojen välinen yhteistyö on keskeisessä roolissa myös EPT-lain soveltamisessa.

Tupakkalakia valvova viranomainen voi tuoda yhteistyöhön muun muassa asiantuntemuksensa tupakkalain mukaisesta valvonnasta sekä ajankohtaista tietoa tupakkavalvonnassa esille tulleista asioista ja kehityssuunnauksista. Valvontaviranomainen voi vastaavasti saada päihdetyön käytöstä ajankohtaista ja luotettavaa tietoa, jonka pohjalta valvonnan voimavaroja voidaan suunnata tehokkaasti ja tarkoituksenmukaisesti.

Laittoman kaupan ehkäisy ja viranomaisten välinen yhteistyö

Tupakkatuotteiden vähittäismyyntipakkauksiin tulevat vaiheittain 20.5.2019 alkaen pakollisina ominaisuuksina turvaominaisuusmerkintä sekä jäljitettävyyssjärjestelmän mukainen yksilöllinen tunniste. Näiden pakkausmerkintöjen avulla pystytään varmistumaan tupakkatuotteen aitoudesta sekä jäljittämään tuote valmistuksesta aina vähittäismyyntiin asti. Vähittäismyyntipakkausten uusien pakollisten merkintöjen tarkoituksena on ehkäistä tupakka-tuotteiden laittomaan kauppaa.

Tupakkalain mukaisessa myynnin valvonnassa kiinnitetään vähittäismyyntipakkausten osalta erityistä huomioita uusiin pakollisiin merkintöihin. Lisäksi valvonnan toteuttamisessa tulisi kiinnittää huomiota viranomaisyhteistyön toimintatapojen luomiseen ja vakiinnuttamiseen sekä yhteistyön toimivuuteen. Viranomaisten välinen tiivis yhteistyö paikallisella, alueellisella ja valtakunnallisella tasolla mahdollistaa tehokkaan puuttumisen tupakkatuotteiden laittomaan kauppaa.

Valviran ja AVI:n valvontaprojekteihin osallistuminen

- Valvontakaudella osallistutaan Valviran valtakunnallisiin ja Länsi- ja Sisä-Suomen aluehallintoviraston alueellisiin valvontaprojekteihin.

4.6.2 Muu valvonta

Taulukko 6. Tupakkavalvonnan ei-suunnitelmalliset tehtävät

Tehtävä	Arvioitu määrä	Resurssitarvetta (htpv)
Hakemuksien käsittely	10-20	5-10
Tarkastukset TsL-mukaisissa kohteissa (koulut, päiväkodit jne.)	5-15	1-3
Asiakasvalitukset	0-5	0-5
Koulutukset	10-20	1-2
Muu hallinnolliset tehtävät (kokoukset, asiakasneuvonta, työskentely sidosryhmien kanssa, lain-säädännön seuranta jne.)		7-19
YHTEENSÄ		14-39

4.7 KUNNAN TOIMESTA TAPAHTUVA NÄYTTEENOTTO JA NÄYTTEIDEN TUTKIMINEN

- Ensisijaisesti käytetään aistihavaintoihin perustuvaa arviointia.
- Valvontaviranomaisen harkintaan perustuen mahdollisissa epäselvissä ja riitatilanteissa voidaan ottaa kertaluontoinen lyhyt ilmanäyte aktiivikeräimellä.
- Ilman savupitoisuuden mittaus aktiivikeräyksenä vaatii perehtymistä näytteenottoon sekä näytteenottolaitteiston ja keräimen hankkimista etukäteen esim. Työterveyslaitokselta.
- Aktiivikeräimellä otettavassa näytteenotossa noudatetaan Työterveyslaitoksen ohjeita.
- Valvontaresurssien tarkoituksenmukaisen käytön kannalta on tärkeää, että aktiivikeräysmenetelmän käyttöön turvaudutaan vain poikkeustilanteissa.

5 ELÄINLÄÄKINTÄHUOLLON TELMA 2020–2024

VALVONTASUUNNI-

5.1 JOHDANTO

Kunnan on laadittava suunnitelma järjestämistään eläinlääkäripalveluista sekä eläinten terveyden ja hyvinvoinnin valvonnan järjestämisestä alueellaan.

Kunnan eläinlääkintähuollon suunnitelmasta säädetään eläinlääkintähuoltolain (765/2009) 10 §:ssä. Suunnitelman tulee sisältää tiedot eläinlääkäripalvelun tuottamistavasta, saatavuudesta, laadusta ja mitoituksesta sekä valvontaan kuuluvista tarkastuksista, näytteenotoista ja muista toimenpiteistä. Palvelun mitoitusta suunniteltaessa on otettava huomioon yksityisten eläinlääkäripalveluiden tuottajien kunnan alueella tarjoamat palvelut. Aluehallintovirasto ohjaa kunnan suunnitelman laatimista sekä valvoo ja arvioi sen toteutumista.

Suunnitelmassa verrataan eläinlääkintähuollolle asetettuja vaatimuksia ja valtakunnallisia tavoitteita Keski-Pohjanmaan ympäristöterveydenhuollon yhteistoiminta-alueella käytävissä oleviin resursseihin. Suunnitelmaa käytetään apuvälineenä, kun yhteistoiminta-alueen eläinlääkintähuoltoa ja eläinten terveyden ja hyvinvoinnin valvonnan käytännön toteutusta kehitetään.

Tavoitteena on varmistaa alueen eläintenpitäjien samanarvoinen asema suhteessa sekä eläinlääkäripalvelujen saatavuuteen että eläinten terveyden ja hyvinvoinnin valvontaan koko yhteistoiminta-alueella. Suunnitelma sisältää eläinlääkäripalveluiden saatavuutta ja laatua koskevat periaatteet ja tavoitteet sekä valvontaan kuuluvat tarkastukset, näytteenotot ja muut toimenpiteet.

Suunnitelma on tehty Ruokaviraston laatiman valtakunnallista suunnitelmaa mukaillen (EHO 2015-2020). EHO on osa valvonta-asetuksen mukaista elintarvikeketjun monivuotista kansallista valvontasuunnitelmaa (VASU) ja ympäristöterveydenhuollon yhteistä valtakunnallista valvontaohjelmaa. Ohjelma luo suuntaviivat aluevirastoissa ja kunnissa tapahtuvalle toiminnalle. Ruokavirasto tulkitsee lainsäädännön vaatimukset ja luo valtakunnalliset toimintaohjeet.

Maa- ja metsätalousministeriö ohjaa ja valvoo ylimpänä viranomaisena eläinlääkintähuollon säännösten toimeenpanoa ja noudattamista.

Ruokavirasto ohjaa ja valvoo keskushallinnon viranomaisena lainsäädännön toimeenpanoa ja noudattamista.

Aluehallintovirasto (Avi) valvoo lain täytäntöönpanoa ja noudattamista alueellaan ja ohjaa kunnan suunnitelman laatimista sekä valvoo ja arvioi sen toteutumista. Avi suorittaa myös itse eläinlääkintähuoltoon liittyvää valvontaa kuten otantaan perustuvia eläinsuojelutarkastuksia, täydentävien ehtojen valvontaa, lääkitsemislainsäädännön valvontaa ja omaehtoisesti tai kunnan valvontaviranomaisen pyynnöstä kriittisiä eläinsuojelutehtäviä. Avi ohjaa kunnaneläinlääkäreitä lakisääteisesti vastustettavien eläintautien torjunnassa, vastaa alueen eläintautivalmiudesta ja osallistuu tautitilanteiden hoitoon vakavissa eläintautitilanteissa apunaan erityiskoulutuksen saaneet valmiuseläinlääkärit.

Keski-Pohjanmaan ympäristöterveydenhuolto järjestää merkittävän osan eläinlääkäripalveluista kuten eläinlääkintähuoltolain edellyttämän peruseläinlääkäripalvelun arkipäivisin sekä kiireellisen eläinlääkäriavun kaikkina vuorokaudenaikoina. Eläinlääkintähuoltolain keskeisenä tavoitteena on lisätä ennaltaehkäisevää toimintaa eläinlääkintähuollossa ja peruseläinlääkäripalvelun osana on järjestettävä tuotantoeläinten terveydenhuoltopalveluja kysyntää vastaavasti.

Lisäksi Keski-Pohjanmaan ympäristöterveydenhuolto järjestää valtion vastuulla olevien eläintautien vastustamista ja eläinsuojelua koskevien tehtävien hoitamisen. Näistä valvontatehtävistä todellisia kustannuksia vastaava korvaus maksetaan valtion varoista.

Yksityiset eläinlääkäripalvelut kohdistuvat pääasiassa pieneläimiin ja hevosiin, mutta myös tuotantoeläimiä hoitavien yksityisten määrä on lisääntynyt. Yksityiset palveluntarjoajat vastaavat suurelta osin erikoiseläinlääkäritason palveluista, joita kunnatkin halutessaan voivat järjestää.

Yksityiset palveluntarjoajat Keski-Pohjanmaan yhteistoiminta-alueella on:

Yksityinen eläinlääkäripalvelun tuottaja	Eläinlääkäri	Sijainti
Kokkolan eläinlääkintä, Pentti Tapio Ay	1	Kälviä
Pieneläinklinikka Kokko-Vet Oy	1	kanta-Kokkola
Pohjanmaan pieneläinklinikka	2	kanta-Kokkola
Nikulan Eläinklinikka Oy	11	Kaustinen
Krono-Vet Oy	2	Kruunupyy
Lehmälääkärit, Keski-Pohjanmaa	7	Keski-Pohjanmaa

5.2 TOIMINTAYMPÄRISTÖ

5.2.1 Toimintaympäristö ja sen muutokset

Eläinlääkintähuoltolain uudistuttua marraskuussa 2009 on valtio ryhtynyt ostamaan kunnilta eläinten terveyteen ja hyvinvointiin liittyvää viranomaisvalvontaa. Tarkoitusta varten on valtiolta saatavissa ”korvamerkittyä” rahaa ja järjestely on lakitasolla säädetty pysyväksi.

Keski-Pohjanmaan ympäristöterveydenhuollon yhteistoiminta-alueen muodostamisen jälkeen on perustettu kaksi valvontaeläinlääkäriä virkaa tätä tarkoitusta varten.

Valvonnalta edellytetään valvonnan suunnitelmallisuutta, valvontakäyntien seuranta, valvontatulojen raportointia ja analysointia sekä entistä tehokkaampaa tiedonkulkua viranomaisten välillä. Valvonnan tietojärjestelmien ja rekistereiden tehokas käyttö myös paikallistasolla onkin edellytys yhtenäiselle, suunnitelmalliselle ja toimivalle valvonnalle. Sähköisen asioinnin kehittäminen kaikkea viranomaistoimintaa koskevaksi kuuluu valtionhallinnon IT-strategian tavoitteisiin.

Eläinlääkäripalvelujen tarpeeseen vaikuttavat tuotantoeläintilojen määrän edelleen jatkuva väheneminen ja tuotantoeläinten keskittyminen yhä suurempiin yksiköihin. Keski-Pohjanmaan alueelle tyyppistä on erittäin voimakas keskittyminen maidontuotantoon ja turkistalouteen. Tuotantoeläinten ennaltaehkäisevän terveydenhuollon merkitys kasvaa ja kehitys asettaa haasteita myös eläinten terveyden ja hyvinvoinnin valvonnalle. Lemmikkieläinten ja hevosten määrä lisääntyy ja terveydenhuoltojärjestelmien painotus on kasvussa.

5.3 RESURSSITARPEEN KARTOITUS, VOIMAVARAT JA VASTAANOTOT

Keski-Pohjanmaan ympäristöterveydenhuollon yhteistoiminta-alueen resurssitarvekartoitus on esitetty liitteessä 8.

Eläinlääkäriresurssia on riittävästi, valvonta ja praktiikka ovat erillään toisistaan. Siinä tilanteessa, että valvonta- tai hygieenikkoeläinlääkäriä viroissa ei ole viranhaltijaa, voidaan akuutti valvontatarve hoitaa siten, että valvontaa tekevä kunnaneläinlääkäri tulee eri päivystyspiiristä kuin missä valvontakohde sijaitsee. Tällöin vältetään jääviysongelmilta.

VIRKA	HKL (VIRKA)
Hygieenikkoeläinlääkäri	1 (1)
Valvontaeläinlääkäri	3 (2)
Kunnaneläinlääkärit	13 (12,75)

Eläinlääkärin viroista praktikkoeläinlääkärin virkoja on 12,75. Praktikkoeläinlääkäreistä yksi on vapautettu päivystysvelvollisuudesta ja tekee pääsääntöisesti terveydenhuoltokäyntejä. Hygieenikkoeläinlääkäri sekä kolme valvontaeläinlääkäriä muodostavat valvonnallisen työryhmän. Esim. maidontuotantotilan eläinsuojelukäyntiin voidaan yhdistää maidontuotantotilan hygienian valvontakäynti tai tarvittaessa eläinsuojelukäynnille voi lähteä kaksi valvontaeläinlääkäriä.

Hygieenikkoeläinlääkäri toimii myös ympäristöterveyslautakunnan sihteerinä. Valvontaeläinlääkärin tehtäviä hoidetaan pääsääntöisesti valvontaeläinlääkäreiden toimesta, mutta tarvittaessa myös kunnaneläinlääkäreiden ja hygieenikkoeläinlääkärin toimesta. Suunnitelmallista eläinlääkärin suorittamaan elintarvikevalvontaa hoitaa hygieenikkoeläinlääkäri (tai hänen sijainen).

Keski-Pohjanmaan ympäristöterveydenhuollon henkilöstön toimivalta ja virkavastuu ovat voimassa koko yhteistoiminta-alueella. Henkilöstölle on hankittu virkakortit, joilla he voivat osoittaa olevansa toimivaltaisista koko alueella.

Kunnaneläinlääkäreiden vastuualueet ja toimipisteet yhteystietoineen on esitetty liitteessä 7 ja ympäristöterveydenhuollon nettisivuilla (www.kokkola.fi/ymparistoterveydenhuolto).

Vuosittainen tarvittava työpanos suunnitelmallisiin tarkastuksiin ja näytteenottoihin 2019 on esitetty liitteessä 6.

Tukipalvelut

Myös välinehuoltoon, siivoukseen, toimistopalveluihin sekä muihin tukipalveluihin varatut henkilöresurssit on esitettävä kunnan suunnitelmassa. Alueen elinkeinorakenteesta ja eläinlääkärivastaanottojen suuresta määrästä johtuen näitä tukipalveluita ostetaan peruskunnilta tai yksityisiltä eläinlääkärivastaanotoille. Siivous- ja talonmiespalvelujen määrä on sovittu toimipisteiden vuokrasopimuksissa tai erillisellä sopimuksella.

Tarvittaessa esimerkiksi siivouksen viikoittaista määrää on mahdollista muuttaa, mikäli toiminnassa tapahtuu lisäsiivousta aiheuttavia muutoksia tai ostetun palvelun määrä tai taso ei ole riittävä.

Yhdelläkään yhteistoiminta-alueen eläinlääkärinvastaanotolla ei ole avustajaa. Avustajan tarve on ainakin maaseutualueella tällä hetkellä vähäinen. Käytännössä ainoa toimipiste, missä avustajan tarve saattaa tulla tulevaisuudessa harkittavaksi on Kokkola.

Vastaanotot ja varustelutaso

Praktikkoeläinlääkärien vastaanotot sijaitsevat Kokkolassa, Kälviällä, Kannuksessa, Toholammilla, Halsualla, Vetelissä, Perhossa ja Kruunupyssä.

Kokkolan toimipisteessä on hallinto (toimistonhoitaja ja terveysvalvonnan johtaja) sekä hygieenikkoeläinlääkäri, valvontaeläinlääkärit (3), terveystarkastajat (9) ja osa-aikainen siivooja. Maakunnan toimipisteisiin ostetaan siivouspalvelut peruskunnilta tai yksityisiltä palveluntarjoajalta.

Praktikkoeläinlääkärien toimipisteet maakunnassa on varustettu lähinnä tuotantoeläinpraktiikkaa sekä vähäistä pieneläinten hoitoa varten.

Kokkolan toimipisteen varustus on pieneläinpainotteinen, mm. digitaalinen röntgen. Digitaalinen röntgen ja kehittyneet tietoyhteydet palvelevat myös ympäröivän maakunnan potilaiden tutkimista. Käytännön järjestelyt sovitaan erikseen.

5.3.1 Henkilökunnan pätevyyden ja osaamisen varmistaminen

Keski-Pohjanmaan ympäristöterveydenhuoltoon työhön tulevan henkilön tulee esittää todistus pätevydestään ennen viran vastaanottamista. Eläinlääkäriin sijaiseksi kelpoisten eläinlääketieteen kandidaattien lista on saatavissa Ruokavirastosta (<https://www.ruokavirasto.fi/yritykset/elainlaakarit/elainlaakarirekisterit>). Koska vastaanottoavustajia tai muuta avustavaa henkilöstöä ei ole, eläinlääkärit tekevät hoitotoimenpiteet itse, eikä eläinlääkäreille kuuluvia tehtäviä ole mahdollista muiden hoitaa. Myös lääkkeiden luovutus tapahtuu ainoastaan eläinlääkäriin toimesta.

Koulutussuunnitelma

Keski-Pohjanmaan ympäristöterveydenhuollon eläinlääkäreille täydennyskoulutussuunnitelma (liite 9) on yleisellä tasolla. Kukin eläinlääkäri valitsee itselle sopivat täydennyskoulutukset omaan tarpeen mukaisesti. Eläinlääkäreille on asetettu tavoitteeksi kahdeksan koulutuspäivää/eläinlääkäri/vuosi. Henkilöstö voi hakeutua koulutuksiin siinä määrin kuin tarvetta on ja sijaistilanne sallii praktiikasta poissa olon. Koulutuksiin osallistumista seurataan hallinnon toimesta ja pyritään turvaamaan koko henkilöstön tasapuolinen koulutuksiin osallistuminen. Käydyistä koulutuksista saatu materiaali laitetaan sähköisessä muodossa kaikkien eläinlääkäreiden saataville organisaation sisäiseen verkkoon.

Henkilöstöpalaverit ja kehityskeskustelut

Keski-Pohjanmaan ympäristöterveydenhuollon eläinlääkäreillä on työnjohdon kanssa 2-4 kertaa vuodessa eläinlääkäripalavereja, missä keskustellaan ajankohtaisista asioista ja käydään läpi yhteisiä menettelytapoja ja käytäntöjä. Yhteisesti sovitut menettelytavat arkistoidaan ja niistä tehdään tarvittaessa toimintaohje laatukäsikirjaan. Laatukäsikirjaan kuuluva eläinlääkäreiden perehdyttämiskansio on laadittu kesällä 2011 ja päivitetään vuosittain. Eläinlääkintähuolto on osa ympäristöterveydenhuollon laatujärjestelmästä. Ruokavirasto ja aluehallintoviraston valmiita asiakirjoja pyritään käyttämään aina kun sellainen on saatavissa. Jonkin verran näitä malliasiakirjoja on muokattu omiin tarpeisiin vastaavaksi.

Keski-Pohjanmaan Ympäristöterveydenhuollossa pidetään suunnitelmallisia kehityskeskusteluja. Kehityskeskusteluissa saatua palautetta käytetään apuna organisaation kehitystyössä. Kehityskeskustelut pidetään kerran vuodessa koko henkilöstölle.

5.3.2 Yksityinen palvelutarjonta

Eläinlääkintähuoltolain 10 §:n mukaan kunnan on palvelun mitoitusta suunniteltaessa otettava huomioon yksityiset eläinlääkäripalvelut. Eläinlääkintähuoltolain 13 § edellyttää, että kunnan on järjestettävä kiireellistä eläinlääkäriapua alueellaan olevia kotieläimiä varten kaikkina vuorokaudenaikoina. Kunta voi eläinlääkintähuoltolain 17 §:n perusteella tehdä yksityisen eläinlääkäripalvelun tuottajan kanssa sopimuksen kunnan velvollisuutena olevan peruseläinlääkäripalvelun ja kiireellisen eläinlääkäriavun tuottamisesta. Tuotantoeläinten terveydenhuollon resurssitarvetta kartoittaessaan kunnan on huomioitava yksityisten eläinlääkäreiden terveydenhuoltosopimukset.

Alueella on saatavissa jonkin verran yksityisiä eläinlääkäripalveluja lähinnä pieneläimille ja hevosille (kts 5.1), mutta päävastuu eläinlääkäripalvelujen tuottamisesta alueella on Keski-Pohjanmaan ympäristöterveydenhuollolla. Yhteistoiminta-alueen organisaatio ei ole solminut sopimuksia yksityisten toimijoiden kanssa mutta yksityisten eläinlääkäreiden kanssa tehdään kuitenkin epävirallista yhteistyötä.

Tuotantoeläinten terveydenhuolto on tällä hetkellä järjestetty alueen kunnaneläinlääkäreiden toimesta siten, että kunnaneläinlääkärit tekevät terveydenhuoltoa kukin omalla toimialueellaan. Tämän

lisäksi on perustettu terveydenhuoltoeläinlääkäriin virka koko yhteistoiminta-aluetta varten, jotta lisääntynyt terveydenhuollon palvelutarve voidaan täyttää. Yksityisten palveluntarjoajien tekemiä terveydenhuoltosopimuksia on jonkin verran.

5.4 TIETOJÄRJESTELMÄT

Sähköisen asioinnin mahdollistaminen ja kehittäminen on tavoitteena valtakunnan eläinlääkintähuollossa. Valtakunnallisesti eläinten terveyden ja hyvinvoinnin valvonnassa käytetään useita tietojärjestelmiä ja rekistereitä. Viranomaiskäytössä olevien tietojärjestelmien lisäksi toimijoilla on käytössään erilaisia seurantajärjestelmiä:

Naseva eli nautatilojen terveydenhuollon seurantajärjestelmä on Eläintautien torjuntayhdistyksen (ETT) omistama ja ylläpitämä selainpohjainen ohjelma. Eläinlääkärit ja tuottajat voivat hyödyntää Nasevaa lääkitys- ja hoitotietojen kirjauksessa sekä tuottajat ketjuinformaatiotietojen välittämisessä. Naseva on kaikkien yhteistoiminta-alueen eläinlääkärien käytössä ja valtaosa alueen tiloista ovat liittyneet Nasevaan.

Sikava eli sikaloiden terveydenhuollon seurantajärjestelmä yhdistää teurastamoiden sikaloita koskevat terveystuokitusjärjestelmät keskitetyksi kansalliseksi rekisteriksi. Sikava on yhteistoiminta-alueen eläinlääkärien käytössä ja alueen sikatilat ovat pääsääntöisesti liittyneet Sikavaan.

Eläinten terveyden ja hyvinvoinnin valvontaa tukemassa on käytössä useita toisiinsa liittyviä tietojärjestelmiä ja rekistereitä. Lisäksi tuonnissa ja sisämarkkinakaupassa käytetään **TRACES**-järjestelmää.

Eläinlääkäreillä on mahdollisuus käyttää eläintenpitäjärekisteriä, lammas- ja vuohirekisteriä, haaskaruokintapaikkarekisteriä. Hygieenikkoeläinlääkäriillä ja valvontaeläinlääkäriillä on käyttäjäoikeudet eläintenpitokieltoarekisteriin ja tarvittaessa he ilmoittavat tiedot eteenpäin muille eläinlääkäreille. Kehitteillä on uusi eläinlääkintähuollon tietojärjestelmä Elvi, joka otetaan käyttöön vaiheittain vuoteen 2020 mennessä. Eläinlääkärit voivat tarvittaessa myös käyttää Kartturi-ohjelmaa.

Keski-Pohjanmaan ympäristöterveydenhuollon eläinlääkäreille on hankittu yhtenäiset eläinlääkäriohjelmistot ja tarvittavat tietotekniset laitteet. **Kuusivet-eläinlääkäriohjelmaa** on aloitettu käyttää koko yhteistoiminta-alueella 1.1.2013 alkaen. Ohjelman kautta saadaan yhtenäiset tulosteet kummallakin kotimaisella kielellä ja suoritteiden seuranta on aiempaa helpompaa.

Valvontaeläinlääkärit käyttävät suoritteiden kirjaamisessa ympäristöterveydenhuollon **Digia LIMS-tarkastajaohjelmaa**. Elintarvikevalvonnassa käytetään 1.1.2019 alkaen valtakunnallista VATI-järjestelmää.

Kokkolan kaupungin IT-yksikkö hankkii ja ylläpitää kaikki ympäristöterveydenhuollon tarvitsemat IT-laitteistot ja ohjelmat. Viranomaispäätökset tehdään pääsääntöisesti Dynasty ohjelmassa.

Jos uusia tietojärjestelmiä otetaan käyttöön, on johdon huolehdittava siitä, että ohjelmien käytöstä järjestetään koulutusta, jotta henkilöstö saa riittävät taidot niiden käyttämiseen.

5.5 YHTEISTYÖ JA VIESTINTÄ

Hallintolain (434/2003) mukaan viranomaisen on toimivaltansa rajoissa annettava asiakkailleen hallintoasian hoitamiseen liittyvää neuvontaa sekä vastattava asiointia koskeviin kysymyksiin ja tiedusteluihin. Viranomaisten välisestä virka-avusta säädetään erikseen. Eläintautilaissa ja eläinsuojelulaissa on säännöksiä eri viranomaisten velvollisuuksista ilmoituksiin ja yhteistyöhön eläintauti- ja eläinsuojelutapauksissa.

Valvonta-asetus edellyttää, että toimivaltaiset viranomaiset noudattavat toiminnassaan avoimuutta. Yleisöllä on oikeus tutustua toimivaltaisten viranomaisten valvontatoimia ja niiden tehokkuutta koskeviin tietoihin sekä valvontaraportteihin. Viestinnän periaatteina tulee olla luotettavuus, avoimuus, tasapuolisuus ja nopeus.

Keski-Pohjanmaan ympäristöterveydenhuollossa on laadittu ja hyväksytty viestintäsuunnitelma (YTLTK 15.12.2010, § 29), missä tiedotusohjeistus ja organisaation vastuuhenkilöt on kuvailtu. Eri-tyistilannesuunnitelman liitteessä 5 on laboratorioiden ja eri asiantuntijoiden yhteystiedot kattavasti esitetty (YTLTK 7.12.2016, § 64). Eri-tyistilannesuunnitelma muutetaan häiriötilannesuunnitelmaksi ja päivitetään vuoden 2020 aikana. Häiriötilannesuunnitelmassa toiminta eri häiriötilanteessa on tarkempi kuvailtu, esim. tiedonkulku ja vastuut zoonoosien esiintymisessä. Ympäristöterveydenhuollon viestintäsuunnitelma ollaan myös päivittämässä.

Aluehallintoviranomaisiin ollaan yhteydessä päänsääntöisesti puhelimitse ja sähköpostilla, samoin muihin viranomaisiin. Virka-apupyynnöt poliisilta eläinsuojeluasioissa toimitetaan sähköpostilla ja akuutissa tilanteessa asioidaan hälytyskeskuksen kautta. Virka-apupyynnöstä on kuvailtu tarkemmin laatujärjestelmässä. Häiriötilanneviestintä on kuvattu erityistilannesuunnitelmassa.

Eläinlääkintä-, poliisi- ja syyttäjäviranomaisten välinen hyvä yhteistyö on tärkeää ja pidetään säännöllisiä palaverieita vuosittain.

5.6 MAKSUT

Eläinten terveyden ja hyvinvoinnin valvontaan ja kunnallisiin eläinlääkäripalveluihin liittyvistä maksuista ja korvauksista on säädetty eläinlääkintähuoltolain 5. luvussa ja eläinlääkintähuollosta annetun valtioneuvoston asetuksen 3 §:ssä.

Kunnan valvontaviranomaisen on vahvistettava kunnalle mahdollisesti perittävien klinikkamaksujen ja keskitetystä yhteydenottopalvelusta perittävien maksujen suuruudet. Keski-Pohjanmaan Ympäristöterveydenhuollon maksutaksa on hyväksytty lautakunnan kokouksessa 11.10.2018 § 49. Alkutuotannon hygieniavalvonnasta ja laitosvalvonnasta Keski-Pohjanmaan ympäristöterveydenhuolto laskuttaa taksan mukaisesti. Valvontaeläinlääkärien tekemästä työstä ei laskuteta asiakkaita vaan sen työn kustannukset peritään sovitusti Aluehallintovirastosta.

Klinikkamaksuja yhteistoiminta-alueella ei ole käytössä.

Yhteistoiminta-alueen kunnaneläinlääkärit soveltavat kunnallisen virkaehtosopimuksen mukaista kunnaneläinlääkäritaksaa laskuttaessaan asiakkaita. Keski-Pohjanmaan ympäristöterveyslautakunnan hyväksymässä ympäristöterveydenhuollon maksutaksassa on määritelty tuntihinta, millä eläinlääkäriin työtä voidaan myydä yhteistoiminta-alueen organisaation ulkopuolelle. Eläinlääkintähuoltolain 15 § mukaisista valvontatehtävistä maksetaan kunnaneläinlääkärille palkkaa valvontaan käytettyjen tuntien mukaisesti mukaan lukien matkoihin käytetty aika 40 €/ alkava puoli tuntia Kokkolan kaupunginhallituksen päätöksen mukaisesti (KH 21.12.2009 § 763).

Eläinlääkintähuoltolain 22 §:n mukaan kunta voi osallistua peruseläinlääkäripalvelusta ja kiireellisesti eläinlääkäriavusta kotieläimen omistajalle tai haltijalle aiheutuneisiin kustannuksiin. Varmistaakseen sen, että sairasta eläintä ei jätetä hoitamatta matkoista johtuvien kustannusten takia ja turvatakseen kuntalaisten tasapuoliset oikeuden lakisääteisten peruspalvelujen käyttäjinä, voi kunta asettaa tietyn omavastuuosuuden matkoista johtuviin kustannuksiin (kunnallisen eläinlääkäritaksan matkasta riippuva käyntimaksu ja kilometrikorvaukset) ja subventoida eläinlääkäripalvelujen käyttöä omavastuuosuuden ylittävältä osalta. Ympäristöterveyslautakunta on kokouksessaan 17.5.2011 § 30 vahvistanut yhtenäisen subventiökäytännön koko yhteistoiminta-alueelle.

5.7 ELÄINLÄÄKINTÄHUOLLON VALVONNAN TOIMEENPANO

Eläinten terveyden ja hyvinvoinnin valvonnan tavoitteena on toteuttaa eläintauti-, eläinsuojelu- ja eläinten lääkitsemislainsäädännössä sekä helposti leviävien eläintautien vastustamisesta annetussa laissa ja tilatukijärjestelmän täytäntönpäntöä annetussa laissa asetettuja päämääriä. Eläinten terveyden ja hyvinvoinnin valvontaa toteutetaan alue- ja paikallistasolla. Valvonnan suuntaamisessa pyritään riskiperusteisuuteen. Valvontaa suoritetaan sekä ennalta suunniteltuna valvontana että epäilyyn perustuvana valvontana.

Ruokaviraston asettamat painopisteet ja toimenpiteet vuodelle 2020 ovat:

Valvonnan alue	Painopiste ja toimenpiteet
Eläinten terveys	<i>Yhteisesti koordinoitu eläintautivalmiusharjoitus.</i> Ruokavirasto ja aluehallintovirastot suunnittelevat ja järjestävät valmiusharjoituksen niin, että harjoitus parhaiten palvelee kunkin alueen erityispiirteitä ja valmiuskoulutus-tarpeita. Erityisesti valmiuseläinlääkärit osallistuvat alueellisiin harjoituksiin, mutta tarvittaessa myös muita kunnaneläinlääkäreitä voidaan kutsua mukaan.
Eläinten terveys	<i>Naudoilla, sioilla kanoilla tai kalkkunoilla todetun salmonellan alkuperän ja levinneisyyden selvittämisen tehostaminen.</i> Todettujen salmonellatartuntojen alkuperä ja levinneisyys pyritään selvittämään nykyistä tehokkaammin. Mikäli salmonellatartunnan lähteenä eivät ole esim. eläinten siirrot, ostorehut tai muut ilmeiset tartuntalähteet, tulisi selvittää onko lähialueella turkistarhoja tai rehukeittiöitä, joista tartunta olisi voinut levitä ja kartoittaa tilanne turkistarhoihin ja rehukeittiöihin kohdistetulla näytteenotolla. Ruokavirasto valmistelee AVlen ja kunnaneläinlääkäreiden käyttöön epidemiologisen selvityksen lomakkeen erityisesti salmonellatapausten alkuperän ja levinneisyyden selvitystä varten.
Sivutuotevalvonta	<i>Tilojen sivutuotevalvonta erityisesti raatojen säilytys, keräily ja hävitys.</i> Kunnaneläinlääkärit valvovat toimialueellaan tapahtuvaa raatojen keräilyä ja hävittämistä hautaamalla. Valvonta tehdään muun tilalla tapahtuvan muun valvonnan yhteydessä tai epäiltäessä väärinkäytöksiä. Kotiteuras-tuksen sivutuotteiden käytön, keräilyn ja hävityksen valvontaa tehdään muun tilalla tapahtuvan valvonnan yhteydessä tai epäiltäessä väärinkäytöksiä.

5.7.1 Eläinten terveyden valvonta

Eläintautivalmius

Varautuminen helposti leviävien eläintautien leviämisen uhkaan on keskeinen osa eläinten terveyden valvontaa. Ruokavirasto toimittaa kansalliset valmiussuunnitelmat EU:n komissiolle ja laatii yksityiskohtaiset toimintaohjeet eläinlääkäreille helposti leviävien eläintautien varalta.

Läänineläinlääkäriellä on oikeus tarvittaessa määrätä kunnaneläinlääkäri toimimaan myös muun kunnan alueella saman aluehallintoviraston toimialueella, ja Ruokavirastolla on vastaava oikeus kaikkien eläinlääkärien ja koko maan osalta. Osa kunnaneläinlääkäreistä on nimetty valmiuseläinlääkäreiksi, jotka ovat saaneet lisäkoulutusta helposti leviävien eläintautien vastustustyöhön. Keski-Pohjanmaan ympäristöterveydenhuollossa on kaksi valmiuseläinlääkäreitä (Tomas Häggvik ja Maija Asmundela).

Aluehallintoviraston valmiussuunnitelmassa tulee olla suunnitelma eläinlääkintähuollon turvaamiseksi toimialueella taudinpurkauksen sattuessa. Keski-Pohjanmaan ympäristöterveydenhuollon häiriötilannesuunnitelmissa on otettu huomioon myös eläintautiasiat, mutta käytännössä vakavaa eläintautiepäilyä johtaa aluehallintovirasto. Alueellisessa suunnitelmassa kuvataan lisäksi, miten varmistetaan, että kunnan tasolla on riittävä tietämys olemassa olevista valmiussuunnitelmista. Myös vuosittainen, helposti leviävien eläintautien varalta annettava koulutus ja koulutuksen kattavuuden varmistaminen kuvataan alueellisessa suunnitelmassa.

Kunnaneläinlääkäri huolehtii eläintautilain ja sen nojalla annettujen säännösten täytäntöönpanosta ja noudattamisen valvonnasta kunnan alueella. Kunnaneläinlääkärit huolehtivat kunnaneläinlääkärille eläintautilaissa ja helposti leviävien eläintautien vastustamisesta annetun laissa (441/2013) säädettyjen, tai näiden lakien nojalla määrättyjen valvontatehtävien hoidon edellytysten järjestämisestä.

Eläintautien valvontaa suoritetaan tiloilla tavanomaisten sairauskäyntien yhteydessä tai aluehallintoviraston pyynnöstä. Ilman epäilyä tarkastuksia tehdään vain terveysvalvontaohjelmiin kuuluvilla tiloilla. Eläinten omistajat ovat velvollisia ilmoittamaan eläinlääkärille epäillessään eläimen sairastuneen vakavaan tautiin. Kunnaneläinlääkärit huolehtivat eläintaudeista raportoinnista omilla alueillaan.

Varautuminen helposti leviävien eläintautien leviämisen uhkaan on keskeinen osa eläinten terveyden valvontaa. Keski-Pohjanmaan ympäristöterveydenhuollon erityistilannesuunnitelma (jatkossa häiriötilannesuunnitelma) on hyväksytty 2016 (YTLTK 7.12.2016, § 64). Suunnitelma on tarkoitus päivittää vuoden 2020 aikana. Häiriötilannesuunnitelma käydään läpi vuosittain ja päivitetään tarvittaessa. Suunnitelma sisältää kaikki yhteistiedot eläinlääketieteellisistä riskeistä ilmoittamista varten.

Paikallisissa poikkeusoloissa tavanomaista toimintaa supistetaan ja keskitytään lähinnä akuutteihin tautitapauksiin, eläinsuojeluun ja kiireellisiin viranomastehtäviin.

Tarttuvien eläintautien yhteydessä toimitaan läänineläinlääkäriin ohjeiden mukaisesti. Länsi- ja Sisä-Suomen aluehallintovirastolla on valmiusohjelma ja tarvikevarasto tarttuvien eläintautien varalta.

Eläinlääkärit ylläpitävät eläintautien torjuntaan liittyvää osaamistaan osallistumalla Ruokaviraston ja AVIn järjestämiin koulutuksiin. Kahdella yhteistoiminta-alueen kunnaneläinlääkärillä on valmiuseläinlääkäriin koulutus.

Eläintautiepäilyt ja – tapaukset

Tarttuvat eläntaudit jakautuvat lakisääteisesti vastustettaviin ja muihin tarttuviin eläintauteihin. Lakisääteisesti vastustettavien eläintautien vastustustoimenpiteistä vastaa virkaeläinlääkäri. Epäily tarttuvan eläntaudin esiintymisestä voi syntyä joko tilalla tai laboratoriossa. Eläinlääkäri arvioi, onko kyseessä epäily, joka on syytä varmistaa lisätutkimuksilla. Joskus päätöksen lisänäytteiden ottamisesta tekee Ruokavirasto.

Keski-Pohjanmaan ympäristöterveydenhuollon kontaktipinta terveydenhuollon suuntaan on Soiten yhteydessä epidemiaselvitystyöryhmä, jossa ovat mukana terveysvalvonnan johtaja, hygieenikoeläinlääkäri, terveystarkastajat ja tartuntataudeista vastaavat lääkärit ja hoitajat. Epidemiaselvitystyöryhmä kokoontuu aina tarvittaessa mutta vähintään kerran vuodessa. Toimenpideohje on olemassa epidemiaepäilyssä.

Eläinten tarttuvaa eläintautia epäiltäessä eläinlääkärit ottavat itsenäisesti yhteyttä läänineläinlääkäriin, yleensä puhelimitse. Yhteystiedot ovat vastaanottojen perehtymiskansioissa ja häiriötilannesuunnitelmassa.

Jos kunnaneläinlääkäri epäilee tai vakuuttuu siitä, että eläin on sairastunut helposti leviävään tai vaaralliseen eläintautiin, ilmoittaa eläinlääkäri asiasta välittömästi läänineläinlääkärille. Ellei läänineläinlääkäri ole tavoitettavissa, eläinlääkäri ottaa yhteyden elintarviketurvallisuusvirastoon.

Jos eläinlääkäri epäilee tai vakuuttuu siitä, että eläin on sairastunut valvottavaan ja MMM asetuksessa 1010/2013 luettuihin eläintautiin, ilmoittaa hän sairaudesta viimeistään seuraavana arkipäivänä läänineläinlääkärille, ja ellei eläinlääkäri ole tavoitettavissa, otetaan yhteys elintarviketurvallisuusvirastoon.

Muista eläintaudeista, jotka eivät ole tarttuvia, ilmoitetaan kuukausiraportissa. Kukin eläinlääkäri vastaa itse oman alueensa raportoinnista. Ruokavirasto on uusinnut tähän tarkoitukseen käytettävän lomakkeen, joka on sähköisenä Ruokaviraston verkkosivuilla.

Zoonoosien valvonta

Osa eläintaudeista voi tarttua myös ihmiseen aiheuttaen ihmisen sairastumisen, esim. salmonella-tartunnat ja lintuinfluenssa. Tartunta on mahdollinen myös ihmisestä eläimeen. Tällaisten zoonoosien valvonta on kuvattu valtakunnallisessa elintarvikevalvontaohjelmassa (EVO).

Kunnaneläinlääkäriä koskeva velvoite ilmoittaa erikseen lueteltujen zoonoosien esiintymisestä toimialueensa tartuntatautien torjunnasta vastaavalle terveyskeskuksen lääkärille on kirjattu maa- ja metsätalousministeriön asetukseen eläintautien ilmoittamisesta ja mikrobikantojen toimittamisesta (1010/2013).

Kunnaneläinlääkäri raportoi zoonoosien ilmenemisestä viimeistään seuraavana arkipäivänä aluehallintovirastoon ja terveysvalvonnan johtajalle tai hygieenikkoeläinlääkärille, joka ilmoittaa edelleen yhteistoiminta-alueen tartuntatautien torjunnasta vastaavalle lääkärille (kts toimintaohje elintarvike- ja vesivälitteisissä epidemioissa).

Terveysviranomaisen puolestaan ottaa valtioneuvoston tartuntatautiasetuksen (146/2017) mukaisesti yhteyden eläinlääkäreihin zoonooseja epäiltäessä tai tavattaessa. Jos kyseessä on elintarvikeperäinen zoonoosi, kutsutaan tarvittaessa koolle ympäristöterveydenhuollon elintarvike- ja vesivälitteisten epidemioiden selvitysryhmä.

Terveysvalvontaohjelmat

Erikseen säädettyjä terveysvalvontaohjelmia ovat esimerkiksi lampaiden ja vuohien maedi-visna sekä scrapievalvontaohjelmat, kanojen, broilereiden ja kalkkunoiden salmonellavalvontaohjelmat sekä tarhattujen hirvieläinten tuberkuloosivalvonta. Terveysvalvontaohjelmiin liittyy säännöllinen käynti pitopaikoissa ja näytteenotto tai näytteenoton seuranta. Terveysvalvontaohjelmien tarkat kuvaukset sekä kustannusten korvattavuus löytyvät eläinlääkintälainsäädännöstä tautikohtaisesti.

Kunnaneläinlääkärit kirjaavat ohjelmien piiriin liittyvät tai niistä eroavat tilat ja lähettävät tiedot edelleen aluehallintovirastoon. Valvontaeläinlääkäreillä on pääasiallinen vastuu terveysvalvontaohjelmiin kuuluvien käyntien toteutumisesta. Valvontaeläinlääkäri vastaa näytteenottoa koskevien raporttien toimittamisesta aluehallintovirastoon.

Keski-Pohjanmaan ympäristöterveydenhuollon valvontasuunnitelman liitteessä 6 on kuvailtu terveysvalvontaohjelmien pitopaikkakohteiden määriä ja valvonnan tarvetta. Valvontaeläinlääkärit tekevät myös tarkemmat kohdekohtaiset vuosittaiset valvontasuunnitelmat. Tilojen tarkastustiheys on vahvistettu eläintenpitopaikkojen statuksen mukaan.

Valvontatiedot viedään Lims-tarkastaja ohjelmaan ja valvontaan kuuluvat asiakirjat säilytetään ympäristöterveydenhuollon AMSin mukaisesti.

Vesiviljelylaitosten terveysvalvonta

Jos alueella on vesiviljelylaitoksia, tulee kunnan myös suunnitelmassaan selvittää, että alueella on virkaeläinlääkäri, joka on perehtynyt vesiviljelylaitosten toimintaan. Tarkastuksissa käytetään Eviran tarkastusta varten suunnittelemaa lomaketta, jonka kopion kunnaneläinlääkäri toimittaa aluehallintovirastoon.

Keski-Pohjanmaan ympäristöterveydenhuollon yhteistoiminta-alueella ei riskialttiita kalanviljelylaitoksia ole, ainoastaan muutama luonnonravintolammikko. Nämä valvontatehtävät kuuluvat valvontaeläinlääkärille, jotka suorittavat valvonnan liitteen 6 mukaisesti.

Kyyhkyslakat

Kyyhkyslakoissa, joista lähetetään kyyhkysiä kilpailuihin tai näyttelyihin, on kaikki kyyhkysrokotettava vuosittain newcastlentaudin leviämisen ehkäisemiseksi. Avi on toimittanut alueensa kuntiin listaukset kyyhkyslakoista.

Näitä kohteita ei tiettävästi ole yhteistoiminta-alueella

Muu tautiseuranta

Ruokavirasto pyytää vuosittain seurantanäytteiden ottamista erillisen suunnitelman mukaan. Keski-Pohjanmaan ympäristöterveydenhuollon yhteistoiminta-alueella muilta viranomaisilta tulevat tarkastus- tutkimus- ja näytteenottopyynnöt otetaan vastaan ensisijaisesti Kokkolan päätoimipaikassa Vasarakujalla, missä tehtävät jaetaan viranhaltijoiden kesken. Valvontaeläinlääkärit hoitavat pääsääntöisesti muuta tautiseurantaa.

Eläinten keinollinen lisääntyminen

Nautojen keinosiemennystoiminta

Nautojen keinollista lisäämistä säätelevät maa- ja metsätalousministeriön asetus sonnin spermalle asetettavista eläinten terveysvaatimuksista (6/EEO/2004) muutoksineen sekä maa- ja metsätalousministeriön yleiskirje nro 1/94 naudan alkioille asetettavista terveysvaatimuksista muutoksineen.

Keski-Pohjanmaan ympäristöterveydenhuollon yhteistoiminta-alueella keinosiemennyskäyttöön myytyjen sonnivasikoitten tutkimuspyynnöt on tähän saakka lähetetty lähimmälle kunnaneläinlääkärille tai muulle karjanomistajan nimeämälle kunnaneläinlääkärille ja praktikkoeläinlääkäri on suorittanut eläimen tutkimuksen.

Sikojen keinosiemennystoiminta

Sikojen keinollista lisäämistä säätelee maa- ja metsätalousministeriön asetus sikojen koeasemille, karjuasemille ja karjun spermalle asetettavista eläinten terveysvaatimuksista (2/EEO/2007) muutoksineen.

Keski-Pohjanmaan ympäristöterveydenhuollon yhteistoiminta-alueella ei tällä hetkellä ole näin vaativaa sikojen keinollista lisääntymistä tekevää toimijaa. Mikäli sellainen tarvitsisi eläinlääkäriä, viranomaistoimet tekisi alueen eniten sikoihin perehtynyt kunnaneläinlääkäri.

Hevosten keinosiemennystoiminta

Kunnan suunnitelmassa tulee kuvata hevosten alkionsiirtoon liittyvien kunnaneläinlääkärille kuuluvien valvontatoimenpiteiden toteuttaminen.

Keski-Pohjanmaan ympäristöterveydenhuollon yhteistoiminta-alueella toimii useampi hevossiittola, toiminta on kansallista tasoa. Yhdellä siittolalla on vientilupa pakastesperman vientiin EU:n alueella. Toiminnanharjoittajilla on yhteistyösopimukset eri siittolaeläinlääkäreiden, suurin osa yksityisiä, kanssa itse keinosiemennystoiminnasta. Siittoloiden viranomaisvalvontaa hoitavat valvontaeläinlääkärit valvontasuunnitelman mukaisesti (liite 6). Siittolatoiminnasta on saatu listaukset aluehallintovirastosta mutta on luultavaa, että kaikki hevosten keinollista lisääntymistä harjoittavat toimipaikat eivät ole yhteistoiminta-alueen tiedossa.

Eläimistä saatavat sivutuotteet

Sivutuotealan laitosten hyväksyntä

Asetukset (EY) N:o 1069/2009 ja (EY) N:o 142/2011 sekä laki eläimistä saatavista sivutuotteista 517/2015 edellyttävät, että sivutuotteita käsittelevillä, varastoivilla ja hävittäville laitoksilla on oltava toimivaltaisen viranomaisen hyväksyntä tai rekisteröinti. Lisäksi viranomaisen on säännöllisin väliajoin suoritettava tarkastuksia ja valvontaa näissä laitoksissa.

Valvontaeläinlääkärit hyväksyvät teknisten tuotteiden varastointilaitokset, tilarehustamot, tilakohtaiset polttolaitokset ja osan teknisistä laitoksista. Laitosten hyväksymisistä ja hyväksynnän peruuttamisista on ilmoitettava välittömästi Ruokavirastoon. Hyväksyntätarkastuksista on tehtävä tarkastuskertomus.

Laitosten valvonta

Sivutuoteasetuksen mukaan hyväksytyjen laitosten valvontatiheys on säädetty em. ministeriön asetuksessa 850/2005. Ruokaviraston hyväksytyjen sivutuotealanlaitosten listalta on nähtävissä ajantasainen luettelo hyväksytyistä laitoksista ja niiden sijainnista. Kuluvan vuoden aikana tarkastettavat laitokset ovat siten huomioitavissa seuraavan vuoden valvontasuunnitelmissa. Aluehallintovirastot seuraavat kuntien valvontavelvoitteen toteutumista.

Keski-Pohjanmaan ympäristöterveydenhuollon yhteistoiminta-alueella sivutuotevalvontaa sekä sivutuotealan laitoksissa että turkistarhoilla suorittaa valvontaeläinlääkärit Ruokaviraston laatiman vuotuisen suunnitelman mukaisesti. Tarkastuskäynneistä laaditaan tarkastuskertomus, joka lähetetään aluehallintovirastoon ja Ruokavirastoon. Tarkastuksissa todettujen puutteiden korjaamista seurataan. Sivutuotealan kohteita ja tarkastussuunnitelma on esitetty liitteessä 6. Elintarvikealan laitosten sivutuoteasioita on tarkastettu muun laitosvalvonnan osana.

Sivutuotteiden hautaaminen

Yhteistoiminta-alue on kokonaisuudessaan raatokeräilyn piirissä joten sivutuotteita ei ole tarvetta haudata. Jos näin tapahtuu (esim. yksittäinen kuollut vasikka), hautaamisesta on ilmoitettava kunnaneläinlääkärille. Kunnaneläinlääkäriin on valvottava alueellaan, että hän saa edellä mainitut ilmoitukset. Kunnaneläinlääkäriin on pidettävä luettelo ilmoituksista ja lähetettävä niistä yhteenveto läänineläinlääkärille vuosittain.

Keski-Pohjanmaan ympäristöterveydenhuollon yhteistoiminta-alueella eläinten (lähinnä nauta, hevonen, koira) hautaamisilmoituksia on tullut kunnaneläinlääkäreille. Selvitykset haudatuista nadoista tekee valvontaeläinlääkäri. Kansalaisilta tulleet ilmoitukset luonnosta löytyneistä eläimen raadoista ottaa vastaan valvontaeläinlääkäri. Tapaukset tutkitaan aluehallintoviraston ohjeiden mukaisesti. Kunnaneläinlääkärit ohjaavat asiakkaiden toimintaa, esim. hautaaminen, hautaamisilmoitukset, haaskanpito.

Käsitlemättömiä sivutuotteita käyttävät toimijat

Aloitettaessa käsitlemättömien sivutuotteiden käyttö sivutuoteasetuksen ja MMMa N:o 850/2005 sallimiin tarkoituksiin, on toimijan tehtävä aloitusilmoitus toiminnan aloittamisesta sen alueen kunnaneläinlääkärille, jonka alueella sivutuotteita tullaan käyttämään.

Kunnaneläinlääkäriin, jonka alueelta sivutuotteet kerätään, on tarvittaessa tarkastettava sivutuotteet ennen niiden käyttöä. Kunnaneläinlääkäriin tulee lisäksi tehdä tarpeen mukaan tarkastuskäyntejä paikkoihin, joissa sivutuotteita käytetään. Kunnallisessa suunnitelmassa on huomioitava haaskarekisterin käyttöönoton edellyttämät toimet. Tarkastukset tulee ensisijaisesti kohdentaa toimijoihin, joiden aikaisemman toiminnan perusteella on olemassa viitteitä säädösten noudattamatta jättämisestä. Edellä mainittujen käyttöilmoitusten ja muiden käsitlemättömien sivutuotteiden aloitusilmoitusten koonti ja raportointi aluehallintovirastoihin on huomioitava suunnitelmassa.

Keski-Pohjanmaan ympäristöterveydenhuollon yhteistoiminta-alueella on runsaasti pieniä sivutuotteen toimijoita johtuen turkistarhojen määrästä. Kohteiden määrä on kuvailtu liitteessä 8. Väliasteen laitoksia valvoo läänineläinlääkäri. Turkisrehusekoittamoja valvoo Ruokaviraston rehuosasto.

Tällä hetkellä yhteistoiminta-alue on kokonaisuudessaan raatokeräilyn piirissä. Tästä huolimatta kuolleiden eläinten hautaamista tapahtuu, eikä hautaamisilmoituksia tehdä. Jonkin verran on tehty tarkastuksia ja selvityksiä Ruokaviraston pyynnöstä kun nautarekisterin tarkastuksessa on löytynyt väärinkäytöksiä. Viranomaisvalvonta hoitaa valvontaeläinlääkärit, jotka tekevät kohdekohtainen valvontasuunnitelman koko alueelle. Sivutuoteasioissa on suuri merkitys tiedottamisella ja tiedonkeruulla. Lisäksi kunnaneläinlääkäreiden tulee valistaa alueensa eläintenpitäjiä oikeista toimintavoista.

Eläinten merkitseminen, rekisteröinti ja tuonti kolmansista maista

Eläinten merkitsemisen ja rekisteröinnin valvontaa ei tehdä kunnallisesti, mutta jos kunnaneläinlääkäri havaitsee tilalle puutteita eläinten merkinnöissä, välitetään tieto aluehallintovirastoon ja ELY-keskukseen.

Keski-Pohjanmaan ympäristöterveydenhuollon yhteistoiminta-alueella tehtävät jaetaan viranhaltijoille Vasarakujan päätoimipaikasta käsin, esim. jos paikkakunnalle on saapunut kolmansista maista eläin- tai tuote-eriä, joissa on syytä epäillä eläintautiriskiä tai jos epäillään, että eläin- tai tuote-erä on tuotu maahan laittomasti.

Pääsääntöisesti pyydetyn tarkastuksen suorittaa valvontaeläinlääkäri, hänen poissa ollessaan lähin kunnaneläinlääkäri. Eläinten vientien ja tuontien suhteen ollaan tapauskohtaisesti yhteydessä aluehallintovirastoon, Ruokavirastoon, Maa- ja metsätalousministeriöön sekä Eläintautien torjuntayhdistykseen. Yhteistoiminta-alueella ei sijaitse matkustajasatamia, myös lentokenttä on niin pieni että suurempia eläinkuljetuksia suoraan yhteistoiminta-alueelle ei tule.

Tuonnit ovat yksittäisiä ja kunnaneläinlääkärit ja Eläinten Terveys ETT ry:n opastavat toimijoita. Mikäli yhteistoiminta-alueelle suuntautuvassa tuontierässä tai sieltä lähtevässä vientierässä on epäselvyyksiä, otetaan yhteyttä aluehallintovirastoon tai Ruokavirastoon ja pyydetään neuvoja.

Sisämarkkinatuonti ja -vientä

Sisämarkkinatuonnissa tuojalla on tiettyjen eläinten ja tuotteiden kohdalla velvollisuutena lähettää Ruokavirastoon ennakoilmoitus tuotavasta erästä. Ruokavirasto lähettää ennakoilmoitukset Aviin. Läänineläinlääkäri lähettää ennakoilmoitukset tapauskohtaisesti eteenpäin valvoville eläinlääkäreille. Toteutuneiden tarkastusten raportointi tehdään TRACES-järjestelmässä täyttämällä valvontasio eli terveystodistuksen kolmas osio. Hyväksymättä jätetyistä eristä raportoidaan Ruokavirastoon. Tavoitteena on, että kaikki uudet tuojat tarkastetaan ensimmäisen tuonnin yhteydessä ja sen jälkeen vuosittain.

Jos saapunut erä ei täytä tuonnin ehtoja, lähetetään eläimet takaisin alkuperämaahan tai ne lopetetaan. Annettujen ohjeiden noudattamista seurataan esim. pyytämällä virka-apua tullilta, tekemällä yhteistyötä alkuperämaan viranomaisten kanssa tai pyytämällä eläinten lopettamisen suorittaneelta eläinlääkäriltä todistus lopettamisesta.

Valvontaeläinlääkäri tarkastaa lähetyksen ennen vientiä Ruokaviraston ohjeen mukaisesti. Myös sen, että rekisteröinti on tehty ja voimassa kyseiselle erälle, jos se vaaditaan. Virkaeläinlääkäri laatii tarkastuksen perusteella kyseisen eläinlajin ja tuotteen tiedot sisältävän terveystodistuksen.

Valvonta- tai kunnaneläinlääkäri laatii mahdolliset koti- ja hyötyeläinten vientitodistukset, jos vastaanottava paikkakunta vaatii virkaeläinlääkäriin laatimia todistuksia. Lisäksi eläinlääkäri suorittaa terveystarkastukset. Viejä maksaa todistukset ja tutkimukset. Seuranta tapahtuu TRACES-järjestelmässä.

Vienti EU:n ulkopuolisiin maihin

Viejä pyytää virkaeläinlääkäriltä tarkastusta, mutta selvittää vientiehdot itse. On varmistettava huolella, että vientikohdemaan vaatimat ehdot viennille täyttyvät.

Virkaeläinlääkäri ja Ruokavirasto tarkastavat yhteistyössä, voidaanko vientiehdot vietävän eläimen tai tuotteen kohdalla täyttää. Elävien eläinten tarkastukset tekee ja vastaanottavan paikkakunnan vaatimat todistukset laatii valvontaeläinlääkäri. Viejä kustantaa todistukset ja tutkimukset.

5.7.2 Eläinten hyvinvoinnin valvonta

Eläinten hyvinvoinnin valvonnalla tarkoitetaan eläinsuojelulain, eläinkuljetuslain ja eläinkuljetusasetuksen sekä niiden nojalla annettujen säädösten perusteella tehtävää eläinsuojeluvalvontaa. Alueellisten ja paikallisten eläinsuojeluviranomaisten tehtävänä on valvoa, että eläimiä hoidetaan, kohdellaan, käytetään ja kuljetetaan eläinsuojelusäädösten mukaisesti. Pääsääntöisesti valvontaeläinlääkärit ja poliisi valvovat eläinsuojelulain, eläinkuljetuslain ja eläinkuljetusasetuksen sekä niiden nojalla annettujen säännösten ja määräysten noudattamista yhteistoiminta-alueella. Eläinsuojelulain ja sen nojalla annettujen säännösten ja määräysten noudattamista myös kunnaneläinlääkärit ja terveystarkastajat voivat valvoa. Epäiltäessä, että eläintä hoidetaan, kohdellaan tai käytetään eläinsuojelulain tai sen nojalla annettujen säännösten tai määräysten vastaisella tavalla, aluehallintovirastolla, kunnaneläinlääkärillä, kunnan terveydensuojeluvalvontaa hoitavalla viranhaltijalla, poliisilla sekä aluehallintoviraston valtuuttamalla eläinsuojeluvalvojalla on oikeus tarkastuksen tekemiseen.

Tarkastuksia voidaan tehdä myös ilman epäilyä eläinsuojelulain rikkomisesta sellaisiin paikkoihin, joissa toiminta edellyttää eläinsuojelulaissa tarkoitetun luvan hakemista aluehallintovirastolta tai ilmoituksen tekemistä aluehallintovirastolle. Tällaisia paikkoja ovat esimerkiksi sirkukset, eläintarhat ja -näyttelyt, eläinkaupat, pieneläinhoitolat, suuret kennelit sekä ravi- ja ratsastustallit, riista-eläintarhat ja lihan, munien tai siitoseläinten tuotantotarhat.

Ilmoituksenvaraiset toiminnat on kuvailtu liitteessä 6. Valvontatiheys näille kohteille on 0,25. Valvontatoiminnan kehittyessä rekisteri saadaan ajan tasalle ja toimijat tietoisiksi ilmoittamisvelvollisuudesta. Jos on aihetta epäillä, että eläintä kuljetetaan eläinkuljetussäädösten vastaisella tavalla, on poliisilla, kunnaneläinlääkärillä ja aluehallintovirastolla oikeus tarkastaa eläinkuljetus.

Ilmoitusten perusteella tehdään vuosittain n. 150-200 eläinsuojelutarkastuksia. Valvontaeläinlääkärit tekevät eläinsuojelulain 44 §:n mukaisissa kiiretoimenpiteissä yhteistyötä praktikkoeläinlääkäreiden, poliisien ja tarvittaessa lomituspalvelun ja teurastamojen kanssa. Keski-Pohjanmaan ympäristöterveydenhuollolla on erillinen sopimus EsL 44 §:n mukaista koirien, kissojen ja muiden pienkoisten seura- ja harrastuseläinten tilapäisen hoidon järjestämistä varten. Sopimus ei koske tuotantoeläimiä tai hevoseläimiä.

5.7.3 Eläinten lääkitsemisen valvonta

Eläinlääkärinammatin harjoittamisesta (29/2000) annetun lain 19 § mukaan aluehallintovirasto huolehtii toimialueellaan eläinlääkäreiden valvonnasta. Tuotantotilojen lääkkeiden käytön ja lääkekirjanpidon tarkastuksia tehdään silloin, kun kansallisessa vierasainevalvontaohjelmassa havaitaan positiivinen löydös, tuotantolaitoksen omavalvonnassa havaitaan positiivinen raaka-aine-erä tai kun on muu syy epäillä eläinten lääkitsemiseen liittyvää väärinkäytöstä tuotantotilalla. Kunnalliseläinlääkäri saattaa joutua suorittamaan tuotantotilojen lääkekirjanpidon valvontaa aluehallintoviraston määräyksestä, mutta ainoastaan jos hän ei normaalisti ole kyseisen tilan hoitava eläinlääkäri jolloin jääviyttä ei synny.

5.7.4 Tukivalvonta

Kunnallisesti ei suoriteta tukivalvontaa, mutta kunnallisen elintarvikevalvonnan seurauksena saattaa olla tukivalvonta tai sen laajennus. Kunnan viranomaisten (kunnaneläinlääkärien ja kunnan elintarvikevalvontaviranomaisten) on tehtävä perustarkastusten pöytäkirjat riittävän tarkasti, jotta laajennuksia täydentävien ehtojen valvontoihin voidaan tehdä. Kunnan viranomaisten on myös toimitettava perustarkastusten pöytäkirjat aluehallintovirastolle riittävän nopeasti laajennusten toteuttamiseksi.

5.7.5 Tarkastukset

Suunnitelmallista eläinlääkärin tekemää kunnallista elintarvikevalvontaa ovat tällä hetkellä laitosten valvonta (hygieenikkoeläinlääkäri) ja maidontuotantotilojen hygieeniset tilatarkastukset. Näiden tarkastusten kohteet ja tarkastustiheydet on esitetty elintarvikevalvontasuunnitelmassa. Suunnitellut tarkastukset tehdään valvontasuunnitelman mukaisesti.

Maitohygieenisistä tilatarkastuksista valtaosa on valvontasuunnitelman mukaisia, mutta myös akuuttia valvontaa tehdään. Perusteena akuutille tarkastukselle voi olla esimerkiksi meijerin ilmoitus rajusta laatueroista tai epäily eläinten hoidon hygienian puutteellisuudesta. Maitohygieenisestä tilatarkastuksesta tehdään tarkastuskertomus kolmena kappaleena; asianosaiselle, tarkastajalle sekä aluehallintovirastoon. Aluehallintoviraston kappale lähetetään skannattuna sähköpostilla. Mikäli asiassa on epäselvyyttä, neuvotellaan aluehallintoviraston kanssa asiasta joko puhelimitse tai sähköpostilla, asian kiireellisyydestä riippuen. Tarkastuskertomukset kirjataan VATI-järjestelmään.

Eläinsuojelutarkastukset kuuluvat valvontaeläinlääkärin ja maitohygieeniset tilatarkastukset hygieenikkoeläinlääkärin toimenkuvaan. Tietyissä tilanteissa on tarkoituksenmukaista, että kyseiset valvontaa tekevät eläinlääkärit tekevät tarkastuksen pitopaikkaan yhdessä ja yhtä aikaa. Eläinsuojelutarkastuksista suurin osa tehdään akuutisti, joko epäilyn tai ilmoituksen perusteella. Eläinsuojelutarkastuksesta tehdään tarkastuskertomus ja päätös, tarkastajalle, asianosaiselle, poliisiviranomaiselle sekä aluehallintovirastoon. Yleensä tarkastuskertomus lähetetään postin välityksellä. Eläinsuojeluasiassa suoritetaan eläinsuojelulain 45 § mukainen kuuleminen joko tarkastuksen aikana tai myöhemmin kirjallisesti. Kuuleminen dokumentoidaan, valmiita asiakirjamalleja kerätään laatuajankäytön järjestelmään. Arkistointi tapahtuu Vasarakujalla. Eläimen omistajaa velvoittavat päätökset lähetetään postin kautta saantitodistuksella.

Eläimistä peräisin olevien sivutuotteiden tuotanto, kuljetus ja käyttö kuuluvat valvontaeläinlääkärien tehtäviin. Tätä valvontaa ohjaa Ruokavirasto ja aluehallintovirasto, ja osaa kohteita valvotaan sekä kunnallisesti että valtion eläinlääkärien toimesta.

Yhteistoiminta-alueen resurssikartoituslomake on esitetty liitteessä 8.

5.8 ELÄINLÄÄKÄRIPALVELUJEN TOIMEENPANO

5.8.1 Valtakunnalliset suositukset eläinlääkäripalvelun järjestämisestä

Kuntien järjestämien ja ostopalveluina hankkimien eläinlääkäripalvelujen on oltava eläinlääketieteellisesti asianmukaisia. Kuntien on seurattava palvelujen saatavuutta, riittävyyttä ja laatua osana ympäristöterveydenhuollon laadunvalvontaa.

Peruseläinlääkäripalvelu

Ympäristöterveydenhuollon yhteistoiminta-alueen on järjestettävä **arkipäivisin virka-aikana peruseläinlääkäripalvelu** asukkaiden kotieläimiä varten, sekä sellaisten yhteisöjen pitämiä kotieläimiä

varten, joilla on kotipaikka alueella. Muita kuin hyötyeläimiä varten palvelu on järjestettävä vain, jos palvelua ei ole muuten saatavilla. Kaikkia kunnan alueella pidettäviä hyötyeläimiä varten kunnan on järjestettävä arkipäivisin virka-aikana eläinlääkärin käynnin eläintenpitopaikassa mahdollistava peruseläinlääkäripalvelu.

Eläinlääkintähuoltolain mukaan **hyötyeläimiä** ovat alkutuotannossa ja muussa elinkeinotoiminnassa sekä ihmisille tarpeellisissa työsuorituksissa käytettävät eläimet. Hyötyeläimiä eivät lain perustelujen mukaan ole seura-, harrastus- tai kilpailutoiminnassa käytettävät eläimet. Kuntaa ei ole velvoitettu järjestämään peruseläinlääkäripalvelua muille kuin hyötyeläimille jos yhteistoiminta-alueen yksityiset eläinlääkäripalvelut tyydyttävät kysynnän.

Eryteisesti hevosten suhteen jako hyötyeläimiin ja ei-hyötyeläimiin on ongelmallinen. Käytännössä kunnan on syytä varautua tuottamaan peruseläinlääkäripalvelu alueensa hevosille.

Eläinlääkintähuoltolain perusteluissa on hyötyeläimiksi luokiteltu matkailuelinkeinon liittyvät rekikoirat, ratsastuskoulujen hevoset, viranomaistoiminnassa käytettävät eläimet, opaskoirat sekä sellaiset alkutuotannon elinkeinotoimintaan liittyvät eläimet, jotka ovat pääsääntöisesti korvattavissa toisella samanarvoisella eläimellä. Nämä eläimet ovat tällöin myös **subventiokäytännön** piirissä.

Tällä hetkellä ei kunnaneläinlääkäreiden erikoistumista alueen sisällä ole koettu tarpeelliseksi. Jonkin verran eläinlaji- tai erityishoitokohtaisia painotuksia on olemassa lähinnä henkilökohtaisista mielipiteistä johtuen. Valvontatehtäviä on kuitenkin erotettu praktiikasta. myös praktikkojen keskinäisessä työnjaossa sekä ajanvarausperiaatteella hoidettavien tehtävien kuten terveydenhuollon eriyttämisellä akuuttipraktiikasta.

Peruseläinlääkäripalvelulla tarkoitetaan eläinlääkäripalvelua, joka annetaan yleistutkimukseen tai kliiniseen tutkimukseen perustuen tavanomaisissa vastaanottotiloissa tai eläinsuojissa. Lain perustelujen mukaan peruseläinlääkäripalveluja ovat eläimistä ihmisiin tarttuvien tautien ennaltaehkäisemiseksi tarpeelliset sekä tuotantotaloudellisesti, epidemiologisesti tai eläinsuojellisesti perusteltavissa olevat eläinlääkäripalvelut.

Keski-Pohjanmaan ympäristöterveydenhuolto pystyy tarjoamaan ainoastaan perustason eläinlääkäripalveluja kunnaneläinlääkärien toimesta koko yhteistoiminta-alueella. Erikoiseläinlääkintäpalveluja yhteistoiminta-alue ei tuota, eikä yhteistoiminta-alue ole solminut sopimuksia yksityisten eläinlääkintäpalvelujen tarjoajien kanssa. Yksityisiä palveluja on jonkin verran, lähinnä hevosille ja pieneläimille.

Puhelinneuvonta

Kunnan on järjestettävä eläinten omistajille mahdollisuus saada kotieläinten terveyteen ja sairauksiin sekä **eläintenpitoon ja hyvinvointiin liittyvää eläinlääkärin antamaa neuvontaa** virka-aikana myös puhelimitse. Tarttuvien eläintautien epäilyjä ja eläinten mahdollisia hyvinvointiongelmia koskevia ilmoituksia kuntalaiset voivat virka-aikana tehdä maksuttomasti. Yhteistoiminta-alueen kunnaneläinlääkärillä on puhelinaika arkisin klo 8-9. Kuntalaiset saavat noina aikoina eläinlääkärin neuvonta puhelimitse. Hygieenikko- ja valvontaeläinlääkärit ovat pääsääntöisesti tavoitettavissa arkisin klo 8-16.

Sairaanhoito

Peruseläinlääkäripalveluun kuuluvaa sairaanhoitoa on kliinisesti sairaiden eläinten perustutkimus, hoitotarpeen arviointi ja hoito tai lähettäminen jatkohoitoon. Peruseläinlääkäripalveluun kuuluvat kirurgiset leikkaukset joita peruseläinlääkärikoulutuksella pystytään suorittamaan tavanomaisissa vastaanottotiloissa ja eläinsuojissa ilman erityistyövälineitä. Peruseläinlääkäripalveluun kuuluvat esimerkiksi ultraäänitutkimukset ja tavalliset leikkaukset.

Terveystenhoito

Peruseläinlääkäripalvelua tulee suunnata ennaltaehkäisevään toimintaan eläinten terveyden ja hyvinvoinnin ylläpidossa ja edistämiseksi. Kotieläimille suoritettavat terveystarkastukset kuuluvat peruseläinlääkäripalveluun. Rokotukset, loishäädöt, kissojen sterilisaatiot ja kastraatiot sekä koirien kastraatiot ovat normaalia peruseläinlääkäripalvelua kuten myös märehäntijöiden, sikojen ja hevosten hedelmällisyyteen liittyvät tarkastukset ja hoidot. Kunnan velvollisuus ei kuitenkaan ole järjestää eläinlääkäriä praktiikkatehtäviin, joissa vaaditaan erityispätevyyttä tai –koulutusta. Eläinlääkärin järjestäminen nautojen, sikojen tai hevosten keinosiemennysasemille tai eläinten kuntouttamiseen tähtääviin yrityksiin ei myöskään kuulu kunnalta vaadittavan peruseläinlääkintähuollon piiriin. Lemmikieläinten keinosiemennystoiminta ei sisälly lakisääteiseen peruseläinlääkäripalveluun.

Eläinten lopetus

Kotieläinten ja eläinlääkärin vastaanotolle tuotujen luonnonvaraisten eläinten lopetus eläinsuojelullisista syistä sekä kotieläinten lopetus sairauden perusteella tai omistajan pyynnöstä kuuluu peruseläinlääkäripalveluun. Luonnonvaraisten eläinten lopettamisesta syntyneet kulut kunta voi laskuttaa aluehallintovirastolta eläinlääkintähuollon määrärahasta. Eläinsuojelullista syistä lopetetusta eläimestä peritään maksu omistajalta, jos tämä on tiedossa.

Todistukset

Kotieläimen terveydentilan toteaminen ja todistaminen kliinisen perustutkimuksen perusteella esimerkiksi vakuutusyhtiötä, vientiä tai tuontia varten kuuluu peruseläinlääkäripalveluun.

Normaaliin kunnaneläinlääkärin työhön liittyvät todistukset on eläinten omistajille toimitettu paikallisen kunnaneläinlääkärin toimesta. Sivutuote- ja elintarvikealan laitoksille todistukset laatii valvonta- tai hygieenikkoeläinlääkäri.

Tuotantoeläinten terveydenhuolto

Kunnan on peruseläinlääkäripalveluun kuuluvana järjestettävä terveydenhuollon palvelut kotieläimille, joita varten on olemassa valtakunnallinen terveydenhuolto-ohjelma. Tällä hetkellä tällaisia ohjelmia ovat nautatiloille tarkoitettu Naseva ja sikatiloille tarkoitettu Sikava. Toimivan terveydenhuoltojärjestelmän avulla voidaan tehokkaasti ehkäistä ja seurata tarttuvien tautien sekä tuotantosairauksien esiintymistä tiloilla. Terveydenhuollon piirissä tehtävä elinkeinon ja viranomaisten yhteistyö täydentää viranomais-toimenpiteitä eläintautien torjunnassa. Lähtökohtana on pidettävä, että terveydenhuollon piiriin kuuluvilla tiloilla eläimet voivat hyvin, lääkkeiden käyttö on hallittua eikä lääkkeitä käytetä korjaamaan olosuhdeongelmia.

Terveydenhuoltoa on kehitetty nautojen ja sikojen lisäksi myös muille kotieläimille kuten poroille, lampaille, turkiseläimille ja kaloille.

Kunnan on suunnitelmassaan esitettävä miten se on varmistanut, että terveydenhuoltopalveluja on saatavissa kysyntää vastaavasti. Suunnitelmassa tulee ilmoittaa terveydenhuoltosopimuksen solmimien nauta- ja sikatilojen prosenttiosuus alueen kaikista nauta- ja sikatiloista. Prosenttiosuutta laskeuttaessa on huomioitava myös mahdollinen yksityinen palvelutarjonta.

Terveydenhuoltopalvelujen kysyntä

Maatilalla on usein taloudellisesti merkittäviä tuotantosopimuksia, joissa yhtenä ehtona on terveydenhuoltosopimuksen solmiminen eläinlääkärin kanssa ja sopimuksen velvoittamien terveydenhuoltokäyntien tekeminen ajallaan ja sovitussa laajuudessa. Myös eläinten hyvinvointitukea saadakseen tilan on solmittava eläinlääkärin kanssa terveydenhuoltosopimus ja teetettävä eläinlääkärillä säännölliset terveydenhuoltokäynnit. Hyvinvointitukea saa noin joka kolmas nautatila ja joka viides sikatila.

Olemalla mukana terveydenhuollossa ja sen seurantajärjestelmissä pystyvät tuotantoeläintilat helpoimmin hoitamaan myös alkutuotantoasetuksen (134/2006) edellyttämän ketjuinformaatiovaatimuksen. Suurin osa teurastamoista edellyttää tämän ilmoituksen tekemistä sähköisen seurantajärjestelmän (Sikava tai Naseva) avulla. Nasevan ehtojen mukaan eläinlääkäri suorittaa nautatilalle terveydenhuoltokäynnin vähintään kerran vuodessa. Sikavan puitteissa emakko- tai yhdistelmäsiikaan on suoritettava vähintään neljä terveydenhuoltokäyntiä vuodessa.

Terveydenhuoltotyön resurssitarve

Sikaloista kaikki kuuluvat Sikavaan ja valtaosa nautatiloista kuuluvat Nasevaan (liite 8). Terveydenhuoltotyön varmistaminen on mahdollista nykyresursseilla ja -sopimuksilla.

Suomen turkiseläinten kasvattajain liitto laatii parhaillaan omaa Fureva-nimistä terveydenhuolto-ohjelmaa turkistarhoja varten. Koska turkistalous on valvonta-alueellamme suurta, tulee eläinlääkärien työtaakka todennäköisesti lisääntymään, sillä eläinlääkärien kanssa sopimuksen tekevät turkistarhat tulee tarkastaa säännöllisesti.

Kiireellinen eläinlääkäriapu

Kunnan on järjestettävä kiireellistä eläinlääkäriapua kaikkia alueellaan vakinaisesti tai tilapäisesti olevia kotieläimiä varten kaikkina vuorokauden aikoina. Kiireelliseen eläinlääkäriapuun kuuluvat akuutisti sairaiden eläinten perustutkimus ja ensiapuluonteiset hoitotoimenpiteet. Kiireellistä eläinlääkäriapua ovat muun muassa nautojen poikimahalvaushoidot, hevosten konservatiiviset ähkyhoidot, eri kotieläinten akuutit tulehdus- ja kiputilat, ompelua vaativat haavat sekä synnytyssapu ja eläimen hengen pelastamiseksi välttämättömät kirurgiset leikkaukset niiltä osin kuin leikkauksia peruseläinlääkärikoulutuksella pystytään suorittamaan tavanomaisissa vastaanottiloissa ja eläinsuojissa ilman erityistyövälineitä. Keisarinleikkaus tulee pystyä suorittamaan koirille, kissoille ja märehitöille, ellei leikkausta tarvitsevia potilaita pystytä nopeasti lähettämään riittävän lähellä sijaitsevaan jatko-hoitopaikkaan. Kotieläinten ja eläinlääkäriin vastaanotolle tuotujen luonnonvaraisten eläinten lopettaminen eläinsuojelullisin perustein kuuluu kiireelliseen eläinlääkäriapuun.

Akuutit sairastapaukset hoidetaan samana päivänä. Avustavaa henkilökuntaa ei ole käytössä. Pääsääntöisesti eläinlääkäriin saatavuus normaalissa eläimen sairausasiassa on kohtuullisen hyvä. Väliaikaisesti saattaa olla tilanteita, ettei tietyllä vastaanotolla ole viranhaltijaa. Tällöin yhteistoiminta-alueen muut eläinlääkärit hoitavat kiiretapaukset omien töidensä ohella.

Eläinlääkintähuoltolain edellyttämien päivystysalueiden muodostaminen on kunnille pakollista. Valtion tavoitteena on päivystysten organisointi vähintään maakunnan kokoisilla alueilla.

Kiireellisen eläinlääkäriavun antamiseksi yhteistoiminta-alueen eläinlääkärit ovat mukana yhteensä kolmessa päivystyspiirissä. Kaikissa piireissä on yhdessä sekä iso- että pieneläinpäivystys. Lestijokilaakson päivystyspiiriin kuuluvat Lestijärvi, Toholampi ja Kannus. Lisäksi piiriin kuuluvat nykyisin Kokkolaan kuuluvat Ullava, Kälviä ja Lohtaja. Eläinlääkäriin virkoja ringissä on 5,75. Perhojokilaakson päivystyspiiriin kuuluvat Perho, Halsua, Veteli ja Kaustinen. Eläinlääkäriin virkoja ringissä on 4. Eteläiseen päivystyspiiriin, joka ylittää yhteistoiminta-alueen kantarajat, kuuluvat Kokkola ja Kruunupy. Pietarsaaren seudulta piirissä ovat mukana lisäksi Pietarsaari, Luoto, Uusikaarlepy ja Pederöre. Eläinlääkäriin virkoja ringissä on 5. Jokaisessa päivystyspiirissä on käytössä yhteinen päivystysnumero, jonka kautta asiakas saa aina yhteyden virka-ajan ulkopuolella.

Päivystys helposti leviävien eläintautien varalta on virka-ajan ulkopuolella järjestetty aluehallintovirastojen toimesta valtakunnallisesti niin, että kaksi läänineläinlääkäriä päivystää aina samanaikaisesti – toinen Itä- ja Pohjois-Suomen alueella ja toinen Etelä- ja Länsi-Suomen alueella. **Päivystävän läänineläinlääkäriin saa tietää Ruokaviraston puhelinvastaajasta numerosta 020 77 24340.**

Saatavuus- ja laatutavoitteet

Ajanvaraus

Eläimen omistajan tai haltijan on halutessaan pystyttävä varaamaan aika eläinlääkärin käynnille eläintenpitopaikkaan, pieneläimen viemiseksi vastaanotolle tai hevosen viemiseksi tarvittaessa paikkaan, jossa hoitotoimenpiteet voidaan suorittaa turvallisesti. Praktikkoeläinlääkäreille tulee varata aikaa myös puhelinpalveluun, jolloin he voivat muun muassa vastata asiakkaiden soittopyyntöihin. Kunnan on suunnitelmassaan kuvattava, miten eläinlääkäripalveluissa on arkipäivisin järjestetty työnjako ajanvarausperusteisen palvelun ja kiireavun kesken.

Saatavuus

Peruseläinlääkäripalvelun ja kiireellisen eläinlääkärinavun tulee olla saatavilla palvelujen käyttäjien kannalta kohtuullisessa ajassa ja kohtuullisella etäisyydellä maantieteelliset olosuhteet huomioon ottaen. Yhteistoiminta-alueella on tavoitteena pidettävä eläinlääkäreiden yhteisiä vastaanotto- ja toimistotiloja. Tarvittaviin toimitiloihin kuuluvat toimistohuoneet, lämpimät autotallit ja riittävät varastotilat. Asianmukaiset pesu- ja kuivaustilat instrumenteille, suurillekin praktiikkavarusteille ja suojavaatteille ovat välttämättömät. Henkilökunnan sosiaaliset tilat peseytymis- ja lepotiloihin kuuluvat jokaiseen toimipisteeseen. Päivystäjän ja viransijaisen asumiseen soveltuvat asianmukaiset tilat tulee järjestää yhteistoiminta-alueella niihin toimipisteisiin, joista päivystystoimintaa harjoitetaan. Hyvin järjestetyt asuinolosuhteet parantavat myös sijaisten saatavuutta.

Jos avun tarve ei ole kiireellinen, tulee sairaskäynti- tai vastaanottoaika pystyä järjestämään viikon sisällä tilauksesta. Kiireettömät terveydenhuolto- ja massatyökäynnit sekä terveille eläimille suoritettavat leikkaukset on lomakauden ulkopuolella voitava varata alle kolmen viikon ja lomakaudella alle kuuden viikon sisällä yhteydenotosta. Jos asiakas haluaa palvelut nimetyltä eläinlääkäriltä, saavat jonotusajat olla pitemmät. Hyvänä palvelutasona voidaan väestötiheillä alueilla pitää peruseläinlääkäripalvelun järjestämistä siten, että pääosa asiakkaista saa palvelun alle viidenkymmenen kilometrin etäisyydeltä.

Kiireellisen eläinlääkärinavun resurssit on mitoitettava siten, että apua on kaikkina vuorokaudenaikoina saatavissa kolmen tunnin sisällä tilauksesta 90 prosentissa tapauksista. Päivystysalueet on siten mitoitettava, 90 prosentissa tapauksista päivystävän eläinlääkärin matka eläintenpitopaikkaan tai eläimen omistajan matka pieneläinvastaanotolle on alle sata kilometriä. Kuntien olisi suositeltavaa subventoida sairaskäyntien ja terveydenhuoltokäyntien matkoista johtuvia kustannuksia eläinlääkintähuoltolain 22 §:n mukaisesti. Kuntalaisten yhdenvertaisuus lakisääteisten peruspalvelujen käyttäjinä sekä eläinsuojelulliset syyt puoltavat subventioita.

Toimitilat

Jos kunta huolehtii peruseläinlääkäripalvelun ja kiireellisen eläinlääkärinavun järjestämisestä tuottamalla itse palveluja joko kokonaan tai osittain, kunnan on järjestettävä palveluja varten tarpeelliset toimitilat ja työvälineet ottaen huomioon eläinlääkintähuoltolain ja työturvallisuuslain (738/2002) velvoitteet työnantajana. Jos tiloja käytetään pieneläinten vastaanottoon, tulee tiloihin sisältyä odotushuone, riittävä määrä toimenpide- ja leikkaushuoneita sekä potilaiden pesuun soveltuvat tilat. Kunnan on huolehdittava toimitilojen päivittäisestä siivouksesta ja kunnossapidosta sekä jätehuollosta, johon tulee sisältyä vanhentuneiden lääkkeiden sekä käytettyjen ruiskujen, neulojen ym. hävittäminen. Tiloihin pitää järjestää asianmukainen vartiointi ja murtosuojaus.

Välineresurssit

Suurelänpraktiikan varusteisiin tulee kuulua ultraäänilaitte rektaalianturilla, hevosen kaatovälineet, hammasvälineet ja astutusliinat, pulttipistooli sekä kaikki normaalit synnytyssapuun sekä peruseläinlääkäripalvelun ja kiireellisen eläinlääkärinavun edellyttämään kirurgiaan tarvittavat instrumentit. Normaalit suojavaatteet ja -jalkineet sekä erityisvarustus tarttuvien eläintautien ja zoonoosien varalta näytteenotto- ja pakkaustarvikkeineen kuuluvat varustukseen.

Pieneläinpraktiikassa varusteisiin tulee kuulua ultraäänilaite, elektrotomi, eläinvaaka, säädettävät toimenpide- ja leikkauspöydät sekä valaisimet. Lisäksi kaikki normaalit tutkimusvälineet sekä instrumentit. Tarvitaan myös pakastin kuolleiden/lopetettujen pieneläinten säilyttämiseen. Instrumenttien pesu ja desinfiointi on järjestettävä paikan päällä tai nouto- ja palautuspalveluna. Työvaatteiden pesu ja kuivatus tulee järjestää asianmukaisesti.

Ajanmukaiset atk-laitteet ohjelmineen sekä tietoliikenne- ja puhelinyhteydet ovat välttämättömiä kaikille kunnaneläinlääkäreille. Yhteistoiminta-alueen kaikkia eläinlääkäreitä koskeva ajanvarausjärjestelmä ja potilaskortisto on pyrittävä järjestämään atk-pohjaisena.

Valitusten käsittely ja vakuutukset

Eläinlääkintähuoltoa koskevat valitukset ja korvauspyynnöt käsitellään tapauskohtaisesti.

Keski-Pohjanmaan ympäristöterveydenhuolto käsittelee eläinlääkintähuoltoa koskevat mahdolliset asiakasvalitukset ja korvauspyynnöt ympäristöterveyslautakunnassa. Valitukset ja korvauspyynnöt tulee esittää kirjallisina käsittelyä varten. Jos asiassa on epäselvyyttä sen suhteen, onko eläinlääkäri tehnyt eläinlääketieteellisesti katsottuna virheellisen toimenpiteen, pyydetään lausunto Eläinlääkintävahinkojen arviolautakunnalta.

Mikäli korvauspyyntö katsotaan oleva aiheellista, se ohjataan edelleen vahinkovakuutusyhtiö If:in käsiteltäväksi. Mikäli kaupungin vastuuvakuutus ei korvaa esitettyä vahinkoa, arvioidaan korvaamisasia vielä erikseen tapauskohtaisesti.

Hallintokantelu

Keski-Pohjanmaan ympäristöterveydenhuollon viranhaltijoiden toiminnasta voidaan tehdä hallintokantelu Länsi- ja Sisä-Suomen aluehallintovirastolle (LSSAVI).

Vakuutukset

Kokkolan kaupungilla on isäntäkuntana voimassa olevat vastuu- ym. vakuutukset seuraavasti:

1. **Lakisääteinen tapaturmavakuutus.** Vakuutus koskee kaikkia kaupungin työntekijöitä. Tapaturmavakuutus on voimassa työpaikalla, työmatkalla ja työnantajan asialla. Kriteerinä mm. että tapaturma tapahtuu työaikana ja että työnantaja maksaa palkan. Tapaturmat ovat esim. liukastuminen, kaatuminen, putoaminen, törmääminen, jokin esine putoaa päälle jne. Työmatkaan lasketaan säännöllisesti käytetty lyhin reitti asunnolta työpaikalle ja takaisin (ovelta ovelle). Säännölliseltä reitiltä poikkeamisen aikana sattuneita tapaturmia ei korvata.
2. **Matkavakuutus.** Työ- ja virkamatkojen aikana. Vakuutus on voimassa kaikkialla maailmassa ja kotimaassa vähintään 50 km etäisyydellä.
3. **Vastuuvakuutukset.** Vakuutus korvaa ulkopuolisille tai omalle työntekijälle aiheutetut henkilö-, esine- ja varallisuusvahingot.

Suomen Eläinlääkäriliitto on vastuuvakuuttanut kaikki jäsenensä.

5.8.2 Eläinlääkäripalvelujen kehitys

On tarkoituksenmukaista tuottaa eläinlääkäripalvelut tulevaisuudessa etenevässä määrin yhteisvastuutaanottojen kautta, jolloin eläinlääkärit voivat helpommin jakaa työt tasaisesti ja asiakkaat saavat tarvitsemansa palvelut.

Kokkolan eläinlääkäriin toimipiste on yhteistoiminta-alueen pieneläinpainotteisin ja sen varustelutasoa pidetään vähän korkeampi muiden vastaanottojen verrattuna. Tulevaisuudessa on pohdittava avustajan tarpeesta.

Toiminnallisesti eläinlääkäripalveluja on tarkoitus tuottaa jatkossa vähintään nykyisellä tasolla. Virkojen määrään ei tule lähiaikoina merkittävästi muuttumaan, mutta palvelutarjonta on vastaava kysyntä. Maatalouden rakennemuutos ja tilakoon kasvu muokkaavat praktikkoeläinlääkäriin työnkuvaa koko ajan yksittäisen eläimen hoitamisesta karjatason ongelmanratkaisun ja asiantuntijan suuntaan. Silti yksittäisiä eläimiä hoidetaan jatkossa myös hyötyeläinpuolella. Lemmikkieläinten hoidossa on haastavaa sekä lemmikkieläinten kirjon että asiakkaiden vaatimusten jatkuva kasvu.

5.9 OHJAUS

5.9.1 Suunnitelmien arviointi ja toteutumisen valvonta

Kunnan tulee arvioida suunnitelmansa toteutumista aina toimintavuoden päätyttyä ja laatia siitä arviointiraportti. Ympäristöterveyslautakunnassa käsitelty valvontasuunnitelman toteutumisen arviointi toimitetaan VYHA:n kautta aluehallintovirastolle vuosittain maaliskuun loppuun mennessä.

Aluehallintoviraston suorittamaa kunnan suunnitelman ja sen toteutumisen arviointia hyödynnetään paikallisen valvonnan ja eläinlääkäripalvelujen kehittämisessä, niiden toimivuuden varmistamisessa ja uusien suunnitelmien laadinnassa.

5.10 LAATU

Auditointi

Ruokavirasto auditoi aluehallintovirastoja eläinten terveyden ja hyvinvoinnin valvonnan suhteen elintarvikeketjun monivuotisen auditointisuunnitelman mukaisesti. Aluehallintovirastot ovat aikaisempi suorittaneet kunnallisen elintarvikevalvonnan auditointeja, mutta käytäntö siirtyy valvonnan ohjaukseksi ja arvioinniksi jatkossa. Tavoitteena on laajentaa aluehallintovirastojen suorittamia auditointeja koskemaan myös kuntien järjestämää eläinten terveyden ja hyvinvoinnin valvontaa.

Palautteen kerääminen

Kunnan on pyrittävä seuraamaan eläinlääkäripalvelujen saatavuutta säännöllisesti toteutettavien asiakaskyselyjen avulla.

Toiminnan kehittäminen

Asiakaspalautteen, valitusten ja mahdollisten aluehallintoviraston tarkastusten ja auditointien perusteella kunnan on suunnitelmaa päivittäessään huomioitava kehittämistä vaativat seikat. Kunnan tulee suunnitelmallisesti kerätä em. tilanteissa esille tulleita kehittämistarpeita ja seurata tehtyjen korjaavien toimenpiteiden edistymistä.

5.11 SEURANTA JA RAPORTOINTI

Annettujen määräysten ja kieltojen noudattamisen valvonta

Määräysten ja kieltojen toteutumisen seurannan perusta turvataan varaamalla valvontatyöhön riittävä henkilöstöresurssi. Päätöksen antaja vastaa annettujen määräysten ja kieltojen noudattamisen valvonnasta. Eläimen omistajalle annetaan määräaika, jonka päätyttyä tehdään uusintatarkastus. Ellei annettuja määräyksiä ja kieltoja ole noudatettu, ryhdytään jatkotoimiin.

VASU-raportointi

Raportointi suoritetaan Ruokaviraston ohjeiden (Eviran toimintaohje 11009) mukaan.

Muut viranomaisten pyytämät raportit ja tilastot

Seuraavat asiakirjat lähetetään asianomaisille viranomaisille:

- eläinsuojelutarkastuskertomukset/ päätökset aluehallintovirastoon ja kaikki päätökset poliisille välittömästi valmistelun jälkeen.
- terveysvalvontaohjelmien käynnit aluehallintovirastoon heti tarkastuksen jälkeen.
- tautiepäilyt ilmoitetaan luvun Eläintautiepäilyt ja – tapaukset kuvauksen mukaisesti.
- eläinten terveyden ja hyvinvoinnin valvonnan työt, joista kunta laskuttaa valtiota aluehallintoviraston ohjeiden mukaisesti
- muut viranomaisten pyytämät vuosiyhteenvedot ym. lähetään määrärajassa.

Eläinlääkäripalvelujen käytön tilastointi

Kunnaneläinlääkäreiltä kerätään käyntitilastot osavuosikatsauksien ja toimintakertomuksen laatimisen yhteydessä. Tietojen kerääminen suoritetaan pääsääntöisesti tiedonhallintaohjelman (Vyyhti) apuna käyttäen ja lähetetään VYHA-ohjelman kautta aluehallintovirastoon.